

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Senni Vechterstein

**SOTSIAALPEDAGOOGI AMETIKOHA VAJALIKKUS
KOOLIEELSES LASTEASUTUSES PAIDE
LASTEAEDADE NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Anne Rähn, MA

Pärnu 2022

Soovitan suunata kaitsmisele

Anne Rähn

/digiallkirjastatud/

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht Anu Aunapuu

/digiallkirjastatud/

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Senni Vechterstein

/digiallkirjastatud/

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade sotsiaalsetest probleemidest haridusasutuses.....	7
1.1. Varajane märkamine sotsiaaltöös	7
1.2. Laste ja perede sotsiaalsed probleemid	10
1.3. Koolieelse lasteasutuse töökorraldus ja tugimeeskond	13
2. Uuring Paide linna koolieelsetes lasteasutustes	18
2.1. Ülevaade Paide Sookure ja PAIde lasteaiast	18
2.2. Uurimismeetod ja valimi kirjeldus	20
2.3. Uurimistulemused ja analüüs	22
2.3.1. Varajase märkamise ja sekkumise olulisus	22
2.3.2. Sotsiaalsed probleemid	26
2.4. Arutelu ja ettepanekud.....	33
Kokkuvõte	36
Viidatud allikad	38
Lisad.....	44
Lisa 1. Intervjuu kava koostamine	44
Lisa 2. Intervjuu kava õpetajatele ja tugispetsialistidele.....	45
Lisa 3. Intervjuu kava Haridusministeeriumi alushariduse peaekspertidele	47
Lisa 4. Intervjuu kava Paide Sookure lasteaia direktorile	48
Summary	49

SISSEJUHATUS

Oma esimesed sotsiaalsed oskused omandatakse juba lapseeas. Esmaseks lapse arengu toetajaks on tema pere, hiljem lasteaed ja kool. 2017. aastal avaldatud PISA uuringu tulemus näitab, et Eesti koolides esineb kiusamist rohkem kui teistes OECD riikides keskmiselt ning kiusamist seostatakse just laste puudulike sotsiaalsete oskustega (OECD, 2017, lk 134, 136). Samuti on kooliõpetajad ja tugispetsialistid märganud, et algklassiõpilased vajavad järjest rohkem tuge vaimse tervise alal kui ka sotsiaalsete oskuste arendamisel ja suhtlemisoskuste kujundamisel ning sellest tulenevalt on vaja nende probleemidega tegeleda juba varajases eas (Streimann & Vilms, 2021, lk 10–13).

Järk-järgult suureneb nende laste hulk, kes vajavad igapäevaselt koolis või lasteaias lisatuge. Selle tõestuseks näitab Rääsi jt (2016, lk 59) uuring, et hariduslike erivajadustega laste hulk on koolis ligikaudu 22%. Sellest tulenevalt on kooliõpetajatel raske toime tulla lastega, kellel on hariduslik erivajadus, sest neil puuduvad teadmised ja pole ka piisavalt aega, et tegeleda täiendavate selgitustöödega haridusliku erivajadusega õpilase klassi kaasamiseks (Räis *et al.*, 2016, lk 74).

Kõrgesaar (2020, lk 25–26) on välja toonud selle, et lastel jääb väheks oskustest, kuidas erinevates olukordades käituda. Efektivsema tulemuse annab kindlasti erinevate probleemide ärahoidmine, kui hilisem süvenenud probleemidega tegelemine. Selleks, et probleeme märgata varajases eas on vajalik hästi toimiv ja tõhus tugisüsteem. Varasema uuringu (Kirss, 2011, lk 25) tulemusena selgus, et maakoolides ja lasteaedades on erivajadustega laste toetamine kehvas seisus kui linnas. Puudust tuntakse eripedagoogidest, psühholoogidest kui ka sotsiaalpedagoogidest (Kirss, 2011, lk 27). Riigikontrolli (2020, lk 22) aruandes on kirjas, et kolmandikus lasteaedades ei saa lapsed hariduse tugiteenuseid. Lisaks on jäänud lasteaiastele tugiteenuste pakkumine tagaplaanile, mis tingibki hiljem suurema toevajaduse koolis. Kõige halvemini kättesaadav (81%) on lasteaedades sotsiaalpedagoogi teenus (Riigikontroll, 2020, lk 21).

See on tingitud sellest, et koolieelse lasteasutuse seaduses (1999, § 14) on märgitud vaid see, et lapsele tuleb tagada vajaduse korral logopeedi ja eripedagoogi teenus või mõni muu tugiteenus, mille rakendamiseks loob võimalused kohalik omavalitsus. Sellest tulenevalt on kohalikud omavalitsused seda liiga kitsendavalt tõlgendanud. Seega on ka sotsiaalpedagoogi teenuste tagamine jäänud tagaplaanile. Samuti pole ka Eesti Hariduse Infosüsteemis kohta, kuhu saaks märkida sotsiaalpedagoogi või psühholoogi ametikoha (Riigikontroll, 2020, lk 21). Eeltoodud uuringutele tuginedes toimub laste sotsiaalsete probleemide avaldumine varajases eas ja koolieelses lasteasutuses puudub piisav tugivõrgustik nende probleemide lahendamiseks.

Lõputöö eesmärgiks on analüüsida sotsiaalpedagoogi ametikoha loomise vajadusi ja võimalusi sotsiaalsete probleemide ennetamiseks ja lahendamiseks Paide linna koolieelsetes lasteasutustes ning tulemustest lähtudes teha asjaosalistele ettepanekuid. Teema uurimiseks ja eesmärgi täitmiseks otsitakse vastust järgnevatele uurimisküsimustele:

- Milliste sotsiaalsete probleemidega puututakse kokku koolieelses lasteasutuses?
- Kuidas aitaks sotsiaalpedagoogi kaasamine lahendada laste ja perede sotsiaalseid probleeme koolieelses lasteasutuses?

Uurimisküsimustele leitakse vastused järgmiste uurimisülesannete kaudu:

- tutvuda erialase kirjandusega, seadustega ja varasemate uuringutega, mis puudutab varajast märkamist, sotsiaalseid probleeme, sotsiaalpedagoogi tööd ja koolieelse lasteasutuse töökorraldust;
- koostada intervjuu küsimused koolieelsete lasteasutuste neljale õpetajale ja neljale tugispetsialistile, lisaks ekspertintervjuu küsimused Haridusministeeriumi alushariduse peaeksperdile ja Paide Sookure lasteaia direktorile;
- viia läbi uuring ja analüüsida tulemusi;
- vastavalt tulemustele teha asjaosalistele ettepanekud sotsiaalpedagoogi ametikoha loomise osas.

Töö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis antakse teoreetiline ülevaade varajase märkamise olulisusest, laste ja perede sotsiaalsetest probleemidest. Lisaks toob autor välja sotsiaalpedagoogi vajalikkuse haridusasutuses, koolieelse lasteasutuse ülesanded ja

seal töötavad inimesed. Teises peatükis kirjutab autor Paide Sookure ja PAIde lasteaia töökorraldusest. Veel kirjeldab intervjuude koostamist ja selle läbiviimise protsessi, toimub andmete analüüs ja arutelu ning lõpuks annab töö autor tagasiside Paide Linnavalitsuse haridusosakonnale sotsiaalpedagoogi ametikoha loomise vajalikkusest.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE SOTSIAALSETEST PROBLEEMIDEST HARIDUSASUTUSES

1.1. Varajane märkamine sotsiaaltöös

Igatiüks sünnib maailma unikaalse ja erilisena. Järk-järgult õpitakse uusi oskusi ja saadakse uusi teadmisi. Erinevate kogemuste kaudu toimuvad muutused käitumises, mis jäävad püsivaks. Juba lapseas mõjutavad arengut mitmesugused bioloogilised ja keskkonnast tingitud tegurid (Nugin & Öun, 2017, lk 10–11). Mõlemate tegurite kaudu võib juhtuda, et inimene ei saa aktiivselt ja täisväärtuslikult osaleda ühiskonnaelus. Sellest tulenevalt vajab inimene kõrvalist abi, et elus hakkama saada.

Varajane märkamine ja sekkumine toimub enamasti üheaegselt. Varajase sekkumise eesmärgiks on see, et kõikide abivajavate laste ja peredeni jõutaks võimalikult varakult ning teenuseid saaksid kõik liikmed, kes seda vajavad. Varajase märkamise sihtrühmaks on lapsed, kes on riskiolukorras. (Neare, 2022, lk 45–46) Varajane sekkumine peaks toimuma võimalikult varajases eas sünnist kahe aasta vanuseni, see on iga kui on võimalus aidata ka meditsiiniliste sekkumiste kaudu. Kolmandast kuni seitsmeaastaseni saavad sekkumisse kaasa aidata perekond, koolieelse lasteasutuse õpetajad ja tugispetsialistid. Üheks märkajaks on ka pere- või lastearst. (Kõrgesaar, 2020, lk 103) Varajane märkamine ja sekkumine on vajalik nende laste puhul, kellel esineb sotsiaalseid-, emotsionaalseid- või käitumisprobleeme, samuti kellel on arenguline eripära (Kivi & Sarapuu, 2005, lk 97). Khatib jt (2020, lk LE01) on artiklis välja toonud, et lapse arengu jaoks on ülioluline tugev ja ühtehoidev perekond ning julgustav keskkond. Samuti rõhutab, et mida varem sekkuda, seda positiivsemad on tulemused, kuna sekkumine soodustab lapse sotsiaalset kui ka emotsionaalset arengut. Varajane märkamine ja sekkumine on oluline, et laste ja perede probleemid ei süveneks. Neare (2022, lk 46) on varajast märkamist nimetanud ka kui ennetustööks ning välja toonud viis märkamise olulisemat punkti:

- märgata lapse arengut, toimetulekut ja eripärasid;
- teha märkmeid lapse eelneva elu kohta;
- märgata praegust olukorda ja hakkamasaamist;
- märgata lapse õpihuvi asjade vastu;
- märgata erivajadusi, mis segavad lapse arengut.

Brotman jt (2013, lk e1521, e1527) uuringu kohaselt on samuti varajane märkamine ja sekkumine ülioluline. Autorite poolt läbiviidud uuringu eesmärk oli hinnata varajase lapsepõlve, perekeskse ja koolipõhise sekkumise koostöö mõju lapse õppeedukusele lasteaias. Antud uuringus osales 26 koolieelset klassi kümnest koolist, mis asusid sellises piirkonnas, kus elasid suurem osa mustanahalisi ja latiino päritolu madala sissetulekuga inimesi. Antud uuringu käigus abistati neid peresid, anti tõhusaid käitumisjuhiseid nii kodudesse kui koolidesse, kaasati vanemaid haridusse ning oluline tähelepanu oli ka eneseregulatsioonil. Võrreldes kontrollkoolide lastega olid uuringus osalenud lasteaiaste testi tulemused kõrgemad. Antud uuringus järeldati, et kui sekkuda juba varajases lapsepõlves nii kodu- kui koolikeskkonda siis vähemuses olevate rahvuste laste akadeemilisi saavutusi on võimalik parandada.

Selleks, et abivajav laps saaks tuge, peab olema hästi toimiv meeskond ja tugivõrgustik. Hongzhu (2013, lk 482–483) arvates näeb koostöö laste ja perekonna vahel välja selline, kus õpetajad, perekond ja lasteaed moodustavad lapse füüsilise- ja vaimse arengu toetamiseks ühise meeskonna. Õpetajad peaksid märkama kõigi vajadusi ja hoolitsema individuaalsete erinevuste eest. Lisaks peaks olema õpetajatel rohkem eeliseid kui vanematel laste teadmiste ja kognitiivse süsteemi mõjutamisel. Koostöö paremaks korraldamiseks soovitab ta näiteks viia läbi lasteaias perekondlikke ühisüritusi, lastevanemate koosolekuid. Varajane märkamine, eri toe pakkumine ja tihe koostöö erinevate osapoolte vahel koolieelses lasteasutuses tagab selle, et kool ei peaks uuesti hakkama laste erivajadusi välja selgitama, vaid saaks koheselt pakkuda neile sobivat tuge (Liba & Labi, 2018, lk 43). Erivajadusega lapse all mõistetakse seda kui lapse tervislik seisund, sotsiaalne-, emotsionaalne- ja kultuurine taust erineb niivõrd palju, et tava õpikeskkond ja õppemeetodid ei toeta tema arengut piisavalt. Õigeaegne sekkumine aitab ennetada käitumis- ja suhtlemisraskusi. (Häidkind *et al.*, 2013, lk 91) Erivajadustega lapse toetamine algab üldtoest, samuti tehakse muudatusi vastavalt lapse vajadustele

kasvukeskkonnas ning kohendatakse tegevuskava arenguvaldkondade kaupa. Näiteks raskemate kõnearengu probleemidega laps peab saama vähemalt kaks korda nädalas logopeedilist ravi ning samapalju tuge eripedagoogilt. Erivajadusega lapse toetamine koolieelses lasteasutuses on kõigi osapoolte koostöö. (Neare, 2022, lk 8, 91)

Koolieelne lasteasutus pakub hoitu lastele enne kooliminemist ning võimaldab neile alushariduse. Lasteasutuse peamiseks ülesandeks on pere toetamine ning lapse igakülgsel arengule kaasaaitamine. Sealjuures iga lapse individuaalsuse märkamine ja sellega arvestamine (Nugin & Õun, 2017, lk 191). Esimese kolme eluaasta jooksul on varajane märkamine ülioluline, sest siis on võimalus veel arengulisi eripärasid parandada. Varajane märkamine ja sekkumine algab koolieelses lasteasutuses lapse arengu jälgimisest ja hindamisest. Last jälgitakse igapäevaste mänguliste tegevuste juures ning rühmaõpetaja poolt pakutud õppetegevustes. (Nugin & Õun, 2017, lk 51) Lapse arengut hinnatakse kord aastas, kus tuuakse välja tema tugevad ja arendamist vajavad küljed, millest räägitakse vanemaga arenguvestlusel (Sotsiaalministeerium, 2015, lk 17). Õpetajate ja tugispetsialistide hindamise aluseks on koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008, § 24) ette antud eeldatavad üldoskused ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemused. Samuti toetab riiklik õppekava varajast märkamist, mis on osa igapäevasest õppe- ja kasvatusprotsessist. Arengu hindamine toob välja lapse teadmised ja oskused, kuid samuti ilmnevad läbi selle lapse iseärasused ja erivajadused. Kiire märkamine ja kohene abistamine loob selle, et laps tuleb paremini toime igapäevaste asjadega ning saab hiljem hakkama ka koolis (Häidkind *et al.*, 2013, lk 91–92).

Lapse erivajaduse puhul on väga oluline see, et seda märgataks juba varajases eas. Varajane märkamine ja sekkumine tagab lapsele parema kasvukeskkonna ja eakohase arengu. Vähemalt esimesel kahel eluaastal on märkamine lapsevanema või perearsti kohus. Lasteaias käiva lapse puhul on probleemide märkajateks rühmaõpetajad ja tugispetsialistid. Koostöö osas on tähtis ühised arusaamad ja pidev infovahetus. Toimiv koostöövõrgustik ja varajane märkamine ning kohene sekkumine tagab lapsele parema hakkamasaamise nii lasteaias kui hiljem koolis.

1.2. Laste ja perede sotsiaalsed probleemid

Sotsiaalsete oskuste õppimine toimub varajases eas igapäevaelu tegevuste abil ning on väga olulised, et elus hakkama saada. Sotsiaalsed oskused kujunevad erinevate kogemuste ja kasvatuse kaudu. Enamasti on see oskus inimestega suhelda, oskus teisi märgata ja toimetulemine sotsiaalsetes olukordades. (Keltikangas-Järvinen, 2011, lk 10–11) Perekind on lapsele kõige tähtsam, kuna esmased sotsiaalsed oskused saadakse kodust, suheldes oma vanematega (Keltikangas-Järvinen, 2013, lk 52). Sotsiaalsete oskuste arengul on tähtis, et laps tunnetaks turvatunnet ega kasvaks vaenulikus õhkkonnas, sest just see võib takistada lapse sotsiaalsete oskuste arengut ja suhteid sõpradega, samuti võib see põhjustada agressiivsust ja käitumisprobleeme (Juusola, 2011, lk 21). Lapsed lähevad enamasti lasteaeda kahe-kolme aastaselt, kus toimub edasine oskuste omandamine. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) § 14 on üldoskustest välja toodud ühe punktina sotsiaalsed oskused. See tähendab seda, et laps oskab teistega suhelda, tajub enda ümber olemasolevat ning teab ja kasutab õigeid käitumisnorme.

Maailmas ei ole kindlat definitsiooni sotsiaalsele probleemile, kuid leitud allika kohaselt võib nimetada seda seisundiks või käitumiseks, millel on negatiivne mõju nii teistele inimestele kui ühiskonnale tervikuna ning mis vajab kindlasti sekkumist (Leon-Guerrero, 2019, lk 51). Võib öelda, et üheks sotsiaalsete probleemide tekitajaks varases eas on sotsiaalsete oskuste puudumine. Väheste sotsiaalsete oskustega lastel võib olla suhtlemisraskused teiste eakaaslastega kui ka koolis kohanemisega, mis võib lõpuks viia koolist väljalangemiseni. (Denham *et al.*, 2012, lk 185)

Peamisteks lastega perede sotsiaalseteks probleemideks võivad olla vaesus, sotsiaalne tõrjutus, vanemate lahkuminek, füüsiline kui vaimne vägivald (Banovcinova *et al.*, 2014, lk 148; Brand *et al.*, 2019, lk 264; Linno *et al.*, 2011, lk 4; Leon-Guerrero, 2019, lk 259–264). Probleemid võivad mõjutada lapse edasist arengut ning võivad takistada nende tulevikupotentsiaali ja heaolu (Trbolevik *et al.*, 2019, lk 63). Vaesus seab piirid võrdväärselt elada ühiskonnas. Eesti elanikest 2,2% elab absoluutses vaesuses 2020. aasta andmete järgi ning ilmajäetust koges 2021. aastal 4,9% ühiskonnast (Statistikaamet, *s. a.*). Vaesuse puhul mängib rolli see, et puudub piisav sotsiaalne võrgustik, mis ei lase

inimestel normaalselt osaleda ühiskonnaelus, samuti tekitab see materiaalsete ja sotsiaalsete probleemide kuhjumise (Trumm, 2010, lk 6). Suhtelises vaesuses ehk allpool toimetulekupiiri elav inimene võib tunda sotsiaalset tõrjutust. Sotsiaalset tõrjutust kogeb ka laps, kes sünnib perre, kus puuduvad kultuurilised, sotsiaalsed ja majanduslikud ressursid (Käger *et al.*, 2021, lk 10). Laste puhul seostatakse vaesust sellega, et ilmnevad terviseprobleemid, käitumisprobleemid ning tekivad õpiraskused (Sotsiaalministeerium, 2013, lk 45). Vaesus mõjutab lapsi, sest lapsed sõltuvad vanematest ning neil puuduvad võimalused ise ennast aidata. Tihtilugu on vaesuses elavatel peredel piiratud juurdepääs materiaalsetele kui ka mittemateriaalsetele asjadele, milleks on toidu- ja olmevahendite puudumine, samuti ka juurdepääs haridusele kui ka oskuste ja kogemuste arendamisele. Võib öelda, et väiksema sissetulekuga pered ei suuda investeerida piisavalt oma lastesse inimkapitali. (Banovcinova *et al.*, 2014, lk 149) Madala sissetulekuga ja vähemusrahvuste perekondadest pärit lapsed jäävad keelelises, kognitiivses ja sotsiaalses arengus sageli maha eakaaslastest juba enne kooli astumist. Uuringud on näidanud, et haridusalased edukad saavutused on olulised tervise seisukohalt. (Hahn *et al.*, 2014, lk 312) Sellepärast on tähtis vähendada vaesuse mõju ning aidata lapsi ja tagada nende arenguvõimalused. Ebakindlust majanduslikus olukorras mõjutab vanemate suhteid lastega. See võib luua pingeid omavahelistes suhetes ning järelvalve laste üle kaob (Lasteombudsman, 2011, lk 11–13).

Üheks probleemiks võib pidada laste väärkohtlemist peres. Perevägivald võib olla füüsiline, seksuaalne, psühholoogiline kui ka majanduslik. Lapsed võivad olla vanemate vahelise vägivalda tunnistajateks kui ka ise vägivaldas ohvrid ja kannatajad. (Linno *et al.*, 2011, lk 4, 8). Vägivaldses peres üles kasvamine mõjutab lapse edaspidist arengut. Füüsiline väärkohtlemine ei ole juhuslik füüsiliste vigastuste tekitamine lapsele, see võib olla verevalumite tekitamisest kuni surma põhjustamiseni. Teisest küljest võib olla see lapse hooletusse jätmine ning suutmatus rahuldada lapse põhivajadusi. (Leon-Guerrero, 2019, lk 263) Need, kes lapseas kogevad vägivalda võivad vägivaldsed olla ka täiskasvanueas või olla paarisuhtes ise ohvri rollis. Vägivaldses peres kasvamine mõjutab lapse sotsiaalset-, vaimset- ja füüsilist arengut. (Salla & Raudsepp, 2019, lk 72, 74) Lapsed, kes kogevad mitut vägivalda vormi on kõrgem risk ka kehvale haridustulemustele. Need on lapsed, kes kogevad väärkohtlemist kodus, samal ajal on kiusatavad koolis ja kogukonnas. Eelnevates uuringutes on välja toodud, et lapsed

vanuses 5–9 aastat kogevad tõenäolisemalt rohkem vägivaldset karistust kui vanemad lapsed. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Lastefondi (United Nations Children’s Fund, 2014, lk 10–11) poolt tehtud uuringu põhjal kogevad üle maailma umbes 80% lastest kehalist karistamist. Väärkoheldud või hooletusse jäetud ohvrid võivad tunda eraldatust, hirmu ja usaldamatust. Samuti tekitab see erinevaid psühholoogilisi probleeme, mis võivad olla elukestvad. Näiteks võib olla raskusi hariduse omandamisel, madal enesehinnang, depressioon ja probleeme suhete loomisel ning hoidmisel. (Child Welfare Information Gateway, 2019, lk 3)

Samuti mõjutavad laste käitumist vanemate lahkumineku või kärgperes elamine. Vanemate lahkumineku muudab lapse elu, sest see õõnestab perekonda ja segab laste igapäevast rutiini, laps kaotab turvatunde (Cavanagh & Fomby, 2019, lk 497). Lahkumineku mõjutab lapse sotsiaalset arengut ning mõjutab ka lapse toimetulekut lasteaias. Uuringute tulemusel on välja toodud, et näiteks üksikvanemaga peres kasvaval lapsel on rohkem käitumisprobleeme. Samuti on lapsed rohkem endasse tõmbunud, häbelikumad ja ärrituvad kiiresti probleemsemates olukordades. (Babalis *et al.*, 2014, lk 23) Lisaks on välja toodud, et lahutatud peredes olevatel lastel on keskmisest kehvem elutee ja haridustulemused, näiteks emotsionaalne heaolu, akadeemilised saavutused, lahusus ja teisme eas lapse sünnitamine (Leon-Guerrero, 2019, lk 261).

Igasugusel käitumisel on mingi põhjus ja iga käitumisprobleemiga lapse puhul tuleb selgitada, millest on konkreetselt selle lapse käitumisraskus tingitud (Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond, 2014, lk 23). Käitumishäirete põhjuseks võivad olla nii perekonna psühhokliima kui majanduslik olukord. Käitumishäirete riskiteguriteks on sünniaegne või sünnijärgne kahjustus; varajases lapseas turvatunde puudumine; agressiivsed ja impulsiivsed vanemad; vanemate madal haritus; lähedaste alkoholi ja uimastite tarvitamine; laste hooletusse jätmine kui ka eakaaslaste mõju (Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond, 2014, lk 23, 26).

Lapse arengus on tähtsal kohal sotsiaalsed oskused. Head sotsiaalsed oskused on eelduseks paremini tulevikus hakkama saada. Sotsiaalsed probleemid saavad alguse sellest, kui lapsele pole kasvamiseks loodud soodsaid tingimusi. Lapsel peab olema turvaline ja toetav perekond. Vaesus, vägivald ja vanemate lahkumineku soodustavad lapse arengu mahajäämist, käitumishäireid ja isoleeritust.

1.3. Koolieelse lasteasutuse töökorraldus ja tugimeeskond

Eesti koolieelse lasteasutuse seaduse (1999) § 1 lõige 1 ja 2 kohaselt on koolieelne lasteasutus haridusasutus, mis pakub enne koolitee algust lastele hoiu võimalust ning annab võimaluse alushariduse omandamiseks. Alushariduseks nimetatakse mängulisel teel teadmiste omandamist, mis toetab lapse loovust ja individuaalsust (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999, § 2). Lasteasutuse peamiseks ülesandeks on järgida lapse vajadusi ja eripärasid. Lastele luuakse võimalused tervikliku isiksuse kujunemiseks, soodustatakse tema sotsiaalset kui ka emotsionaalset arengut. (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999, § 3) Koolieelse lasteasutuse saab avada valla- või linnavalitsuse kohaliku omavalitsuse volikogu otsusega ning valdkonna eest vastutava ministri antud koolitusloa alusel (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999, § 11). Koolieelseid lasteasutused jagunevad munitsipaal- ja eralasteasutusteks (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999, § 4). Alusharidust saavad omandada kõik lapsed, kuid alushariduse saamine ei ole kohustuslik. Lasteaia koha peab tagama kohalik omavalitsus. Lasteaeda võivad tulla lapsed alates 1,5 aastaselt ning laps käib lasteaias kuni seitsme aastaseni. (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999, § 10) Vastavalt seadusele on koolieelses lasteasutuses sõime- ja lasteaiarühmad. Sõimerühma kuuluvad kuni kolmeaastased lapsed ning lasteaiarühmad jagunevad vanuseliselt. Erivajadustega lastele moodustatakse vajadusel sobitus- või erirühm. (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999, § 6) Koolieelsel lasteasutusel on loodud Vabariigi Valitsuse määrusega oma kindel õppekava, mille järgi toimub igapäevane õppetegevus. Koostöös hoolekoguga ja pedagoogidega on koolieelses lasteasutuses loodud arengukava, mis tagab jätkusuutliku arengu (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999, § 9¹, § 11). Koolieelset lasteasutust juhib direktor, kes esindab ja tegutseb lasteaia nimel. Personali koosseisu kuuluvad veel õppealajuht, pedagoogid, tervishoiutöötaja, õpetaja abid ja majandamist tagavad töötajad (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999, § 20, § 21). Koolieelse lasteasutuse direktor ja õppealajuht peavad omama kõrgharidust, pedagoogilisi ja juhtimiskompetentse (Koolieelse lasteasutuse pedagoogide kvalifikatsiooninõuded, 2013, § 3, § 11). Pedagoogid, kes soovivad lastega töötada peavad omama kõrgharidust ja pedagoogilisi kompetentse (Koolieelse lasteasutuse pedagoogide kvalifikatsiooninõuded, § 18). Pedagoogi täistööaeg koolieelses lasteasutuses on seitse tundi päevas ehk 35 tundi nädalas (Haridustöötajate tööaeg, 2013, § 1). Lasteaedades ja koolides rakendatakse kaasava hariduse põhimõtet, mis tähendab

seda, et erivajadustega lapsele võimaldatakse käia teiste lastega kodulähedases lasteaia rühmas või klassis. Samuti tagab kaasav hariduskorraldus kõigi ühiskonnaliikmete sotsiaalsel kaasatust ühiskonnaelus. (Häidkind & Oras, 2016, lk 60–62)

Lastele tugiteenuste kättesaadavuse peab tagama kohalik omavalitsus. Lapse areng ja õpiedukus sõltub sellest kui hästi on tugiteenused kättesaadavad (Riigikontroll, 2020, lk 1). Lasteaed on lapsele parim kasvukeskkond, kui kodus esineb toimetulekuraskusi. Lasteaias töötavatel spetsialistidel on kohustus sekkuda ja teha koostööd abi korraldamisel, kui nad on märganud abivajavat last (Sotsiaalministeerium, 2015, lk 18). Lapse igapäevase arengu toetamiseks ja erivajaduse märkamiseks on tagatud koolieelses lasteasutuses logopeedi, eripedagoogi või muu tugiteenus, mille tagab lasteasutuse pidaja ja elluviimise eest vastutab direktor (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999, § 14).

Igal tugimeeskonna liikmel on oma kindlad tööülesanded. Kutsestandard tase 8 kohaselt on logopeedi tööülesandeks jälgida lapse kirjaliku ja suulise kõne kujunemist, samuti tegeleda probleemide ennetamise ja lahendamisega. Logopeedi töös on pidev suhtlus laste kui täiskasvanutega. Ta teeb pidevalt koostööd lapse lähedastega ja teiste erialade spetsialistidega. Logopeedid töötavad lisaks haridusasutustele veel sotsiaal- ja tervishoiuvaldkondades kui ka erapraksistes. (Sihtasutus Kutsekoda, 2019, lk 1–3)

Eripedagoog on tugispetsialist, kelle ülesandeks on lapse erivajaduse märkamine, uurimine ja hindamine. Samuti õppetegevuse planeerimine ja õppeprotsessi kavandamine, kaasates teisi erialaspetsialiste. Koostöös õpetaja, logopeediga ja teiste spetsialistidega on eripedagoogi töö märgata neid lapsi, kes vajavad erilist tähelepanu. Eripedagoog on tugispetsialist, kelle ülesandeks on toetada lapse tunnetustegevust, hinnata ja arendada lapse arengut ning õpioskusi, mahajäämuse korral toetada ja kavandada lapse arengule vastavat õppetegevust. (Sihtasutus Kutsekoda, 2018a, lk 1–4)

Alates 2018. aastast eraldatakse kohalikele omavalitsustele tegevuskulutoetust, mille eesmärgiks on katta haridusasutuses erivajadustega lastele suunatud tugiteenuste ja õppevahendite kulud. Sinna alla kuulub ka tugiisikuteenuse rahastamine. Tugiisikuteenuse eesmärgiks on iseseisva toimetuleku toetamine, millega tagatakse lapsele turvaline kasvukeskkond. Tugiisiku töö sõltub lapse eripäradest ja erivajadustest ning individuaalses arengukavas või arenguvestlusel kokku lepitud eesmärkidest ja

tegevustest. Tugiisiku ülesandeks on lapse igapäevaste tegevuste juhendamine ja abistamine, nõustamine raskete olukordadega toimetulemisel, jõustamine ning motiveerimine õppetegevustes. Väga oluline on koostööd lapsevanematega ja haridusasutuse personaliga. (Sotsiaalministeerium, 2014, lk 1, 5).

Teiste tugimeeskonna liikmete osas on riik jätnud liikmete vajaduse otsustamise kohaliku omavalitsuse kätte, kes tõlgendavad seda vajadust liiga kitsendavalt. Riigikontrolli (2020, lk 22–23) aruandes on kirjas, et üheks peamiseks põhjuseks, miks lapsed piisavalt tugiteenuseid ei saa on spetsialistide puudus. Lasteaedades on kõige halvemini kättesaadav sotsiaalpedagoogi ja psühholoogi teenus. Selle üheks põhjuseks on see, et antud ametikohti lasteaias pole võimalik märkida ka Eesti Hariduseinfosüsteemi. (Riigikontroll, 2020, lk 21)

Sotsiaalpedagoogika on töö probleemsete inimestega. Sotsiaalpedagoogika keskendub kasvatamisele, õppimisele ja kujunemisele. Töö fookus on suunatud lastele, noortele ja nende peredele, kes mingil põhjusel ei tule oma eluga toime või elavad raskustes. (Storø, 2012, lk 18–20; Storø, 2013, lk 12) Storø (2012, lk 20) leiab, et sotsiaalpedagoogika on tihedalt seotud sotsiaaltööga, psühholoogiaga ja haridusega. Sotsiaalpedagoogika on kui sotsiaalne ja pedagoogiline töö abivajavate inimestega ja gruppidega, kes vajavad mitmekülgset tuge ja abi (Eriksson, 2011, lk 407). Kraav ja Hämäläinen (2013) on defineerinud järgnevalt: „Sotsiaalpedagoogika on pedagoogiline distsipliin, uurimisvaldkond ja praktiline tegevusvaldkond, mille eesmärgiks on sotsiaalsete probleemide leevendamine ja ennetamine pedagoogiliste vahenditega“ (lk 234).

Hämäläinen (2012, lk 6) on välja toonud kolm punkti, kuidas sotsiaalpedagoogikat mõista:

- sotsiaalpedagoogika on pedagoogika, milles pööratakse hariduses tähelepanu sotsiaalsetele ning inimarengu probleemidele;
- sotsiaalpedagoogika esindab kogukonnapõhise hariduse ideed ja tõstab esile kogukonna tähtsust hariduses ja inimarengus;
- sotsiaalpedagoogika kui heaolusse panustav pedagoogika, keskendudes eelkõige vähekindlustatud isikutele: õigustest ilmajäetud, vaesed, allasurutud. Eesmärk on ennetada sotsiaalset tõrjutust ja edendada sotsiaalset kaasatust.

Sotsiaalpedagoogid töötavad haridusasutustes, vanglates ja erinevates institutsioonides (Eriksson, 2011, lk 407). Sotsiaalpedagoogi töö eesmärgiks on sotsiaalsete oskuste õpetamine ja arendamine, sotsiaalsete probleemide ennetamine ja leevendamine. Sotsiaalpedagoog märkab abivajajaid ning teeb tihedat koostööd nii vanematega, õpetajatega kui ka teiste tugispetsialistidega. Samuti teavitab lapsevanemaid erinevatest võimalustest abi saamiseks (Sihtasutus Kutsekoda, 2018b, lk 1–2). Sotsiaalpedagoog korraldab hariduslikku sekkumist vastavale isikule või rühmale, et tagada nende üldine heaolu. Tema töö ei sõltu abivajajate vanusest, soost, majanduslikust ega tervislikust seisunist ega sotsiaalsest staatusest (Ezechil, 2015, lk 16–17).

Eesti sotsiaalpedagoogika peamine teoreetiline taust pärineb Saksamaalt. Kontseptsioon arendati välja Saksamaal 19. sajandil ning see sobis hästi Eesti kultuuriga erinevatel ajaloolistel põhjustel. Sotsiaaltööd ja sotsiaalpedagoogikat seovad omavahel sotsiaalsed probleemid, milleks on töötus, vaesus ja rahaline ebakindlus. Koolides tulevad laste probleemid esile siis kui peres on midagi valesti. Eestis on sotsiaalpedagoogika ja sotsiaaltöö sisu erineva eesmärgiga. Sotsiaalpedagoogi töö on suunatud lastele ja noorukitele, kuid sotsiaaltöö peamine sihtrühm on täiskasvanud. Samuti on erineva sisuga antud ametite kutsestandardid. Enamik Eesti sotsiaalpedagooge töötavad tavakoolides, harvemal juhul lasteaedades ja kutsekoolides. Sotsiaalpedagoogid kuuluvad kooli tugisüsteemi ning nende ülesanne on aidata korraldada õpetaja ja õpilase omavahelist suhtlust ja õppetegevust. Sotsiaalpedagoogid on lüliks kooli, vanemate ja toe vahel, mis on koolis ja väljaspool seda. (Leino, 2021, lk 3–4) Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (2010) § 37 lõige 2 kohaselt on tagatud õpilastele arengu toetamiseks eripedagoogi, psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi teenus.

Aasiamaaes, täpsemalt Hong Kongis alustati sotsiaaltööteenuse laienemist lasteaedadesse aastal 2018. Antud aastal käivitati ka kolmeaastane pilootprojekt, et pakkuda sotsiaaltööteenuseid ligikaudu 150 tuhandele lapsele ja nende peredele kõigis lastehoiukeskustes ja lasteaedades. Projekti käigus edendasid sotsiaaltöötajad aktiivselt peresuhteid ja perekonna toimimist tervikuna ning õpilaste individuaalselt toimimist. Projektile andis tõuke avalikuks tulnud traagiline lugu 5-aastase tüdrukuga, keda oli pikaajaliselt väärkoheldud ning kuigi tal olid nähtavad vigastused, ei olnud lasteaed võtnud asjakohaseid meetmeid tema kaitsmiseks ega pere abistamiseks. Antud projekti

käigus tuvastati mitmeid tõsiseid väikelaste väärkohtlemise juhtumeid. Sotsiaaltööteneuse panus antud projekti raames andis tõendeid antud teenuse väärtuse kohta lasteaedades. Lastevanemate, õpetajate ja direktorite sõnul aitas sotsiaaltööteneus märgata probleeme ning sekkuda ja toetada raskustes peresid ning lapsi. (Lau & Ho, 2018, lk 116, 119, 123–124).

Koolieelne lasteasutus on haridusasutus, mis tagab lapse arenguks soodsad tingimused. Laps saab suhelda eakaaslastega ja õpib erinevaid oskusi mängulisel teel. Koolieelses lasteasutuses on tagatud vähemalt miinimumkoosseisuga logopeedi ja eripedagoogi teenus, mis annab võimaluse lapse arengu eripärade märkamiseks. Teiste tugispetsialistide ametikohad on jäetud hetkel lahtiseks, sest need on jäetud kohaliku omavalitsuse otsustada. Siiski on väga suur puudus erinevatest tugispetsialistidest ning sotsiaalsete probleemide lahendamiseks on sotsiaalpedagoogi ametikoht loomata. Sotsiaalpedagoog on vahelülilis erinevate osapoolte vahel – lapse, õpetaja, lapsevanema ja kodu vahel ning samuti teeb koostööd erinevate organisatsioonidega. Sotsiaalpedagoog toetab haridusasutuses ja ühiskonnas lapse sotsiaal-emotsionaalset kohanemist. Leevendab ja ennetab sotsiaalse tõrjutuse probleeme, kaasates nende lahendamisse erinevaid osapooli.

2. UURING PAIDE LINNA KOOLIEELSETES LASTEASUTUSTES

2.1. Ülevaade Paide Sookure ja PAide lasteaiast

Antud peatükk annab ülevaate Paide linna kahe lasteaia töökorraldusest. Paide linna kaks lasteaeda on õppe- ja kasvatusasutused, mille eesmärgiks on laste hoidmine ja alushariduse omandamiseks võimaluste pakkumine läbi mänguliste õppetegevuste. Nii Paide Sookure kui ka PAide lasteaed on munitsipaalasutus, mis kuuluvad Paide linnale. Mõlema lasteaia rahastus toimub Paide linna eelarvest ja vanemate poolt kaetavast osast. Lasteaiad avatakse kell 7.00 ja suletakse 19.00. Mõlemas lasteaias on vajadusel valverühm, mis on avatud 18.00–19.00. Õppetöö toimub eesti keeles. Mõlemas lasteaias juhib personalitööd direktor, kellele otseselt allub õppealajuhataja ja tervisetöötaja. PAide lasteaias on kaks õppealajuhatajat, Sookure lasteaias üks õppealajuhataja. Õppealajuhataja tööülesandeks on pedagoogilise töö koordineerimine. Tervishoiutöötaja ülesandeks on laste tervise jälgimine ja tervisetöö korraldamine lasteaias. Aiarühmades on 21 last, sõimerühmades 16 last. Hoolekogu nõusolekuga ja Paide Linnavalitsuse otsusega on lubatud rühma juurde võtta kaks last. (Paide Sookure Lasteaia arengukava 2020–2023 kinnitamine, 2020, lk 2, 4; PAide Lasteaia arengukava 2020–2022 kinnitamine, 2020, lk 4, 6)

Paide Sookure lasteaed avati 1988. aastal, mil kandis nime Paide 4. Lastepäevakodu. Aastal 1993 nimetati ümber Paide Sookure Lasteaiaks. Lasteaias on kokku 11 rühma, millest kolm on sõimerühmad ja kaheksa aiarühma. 2019. õppeaastast muutus üks aiarühm sobitusrühmaks, põhjuseks raske puudega lapse tulek rühma. 2019/2020 õppeaastal oli laste arv kokku 210. Rühmade meeskonna moodustavad kaks õpetajat ja üks õpetaja abi. Õpetajaid on kokku 22 ja õpetaja abisid 11. Õpetajatele lisaks kuuluvad kollektiivi üks muusikaõpetaja, kaks ujumis- ja liikumisõpetajat ning üks kunstiõpetaja. Kunstiõpetaja on 0,5 kohaga, teised õpetajad täiskohaga. Paide Sookure lasteaias

töötavad kaks tugiisikut, kes kuuluvad lasteaia koosseisu. Samuti on täidetud majas eripedagoogi ja osakoormusega mänguterapeudi ametikohad. Erivajadustega lastele on loodud võimalus õppida individuaalsete võimete ja vajaduste järgi. „Sookure lasteaia missiooniks on toetada laste mitmekülgset arengut, et kujuneksid eeldused igapäevaeluga toimetulekuks ja koolis õppimiseks“ (Paide Sookure Lasteaia arengukava 2020–2023 kinnitamine, 2020, lk 3). Lasteaia põhisuunad on tervisekasvatus, keskkonnakasvatus, väärtuskasvatus, kunstikasvatus ja koostöö perega. Paide Sookure lasteaia tunnuslauseks on: „Rõõm ja tegutsemistahe – see on Sookure Lasteaias lahe!“ (Paide Sookure Lasteaia arengukava 2020–2023 kinnitamine, 2020, lk 2–4)

PAIde Lasteaed asutati 1965. aastal ja kandis nime Paide I Lastepäevakodu. 1999. aastal nimetati lastepäevakodud ümber lasteaedadeks ning uueks nimeks sai Paide Kesklinna Lasteaed. PAIde Lasteaia nimi on alates 2009. aastast, kui sai valmis uus hoone Kastani tänaval. Nüüdseks asub lasteaed kahes majas. Kullapai maja asub Kastani tänaval ja Lillepai maja asub Tallinna tänaval. Mõlemas majas on kuus rühma, kokku 12 rühma, neist üks on sobitusrühm ja teine tasandusrühm. Tasandusrühma koosseisu kuulub seitse last, kellele on määratud erivajadus. Laste arv kahe maja peale kokku on 210. Rühmaõpetajaid on kokku 23 ja õpetaja abisid 12. Lisaks on tööl tugiisik/abiõpetaja ja assistent. Lasteaia personalile on moodustatud asendustöötajate võrgustik, kes on tööalaselt instrueeritud ja asendavad ajutiselt puuduvat põhitöötajat õpetaja abi ülesannetes. Meeskonda kuuluvad veel kaks liikumis- ja ujumisõpetajat ning üks muusikaõpetaja. Laste erivajaduse märkamiseks ja abistamiseks on tööl kaks eripedagoogi ja üks osakoormusega mänguterapeut. Lisaks on tööl kõne arenduse spetsialist ning Lillepai majas on sõlmitud leping firmaga, kes pakub teenust nendele lastele, kellel on rehabilitatsiooni plaan või kelle vanem on selle firma teenusepakkujaks valinud. Kollektiivi kuuluvad liikumisõpetaja teeb eraldi tegevusi liikumispuudega lastele. Lasteaias on tähtsal kohal looduse tundmine ja looduses viibimine, tervise hoidmine ja pärimuskultuur. PAIde lasteaed on laste hoidu ja alusharidust pakkuv lasteasutus, kus avastatakse üheskoos läbi looduse maailma ja mängides omandatakse teadmisi ning tervislikke eluviise. Lasteaia moto on: „Pai igasse päeva!“ (PAIde Lasteaia arengukava 2020–2022 kinnitamine, 2020, lk 3–7)

Mõlemad Paide linna lasteaiad on kaasaegsete õppevahenditega varustatud lasteaiad, kus on palju erinevaid õppimisvõimalusi. Õpetegevuste planeerimisel lähtutakse lapse vajadustest ja individuaalsusest. Samuti on tähtsal kohal koostöö lapsevanemaga. Meeskonna liikmed on motiveeritud ning täiendavad pidevalt ennast osaledes erinevatel koolitustel.

2.2. Uurimismeetod ja valimi kirjeldus

Uuringu käigus sooviti vastuseid saada kahele uurimisküsimusele, mis peaksid välja selgitama sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkuse Paide linna koolieelsetes lasteasutustes. Uurimuse läbiviimiseks kasutas töö autor kvalitatiivset uurimisviisi. Kvalitatiivne uurimismeetod võimaldab paremini ja selgemini aru saada, mida intervjueritavad mõtlevad, kogevad või usuvad, samuti tagab see uurimisprotsessi paindlikkuse (Õunapuu, 2014, lk 52–54). Samuti võimaldab kvalitatiivne uurimisviis uurida tundlike teemasid. Uuringuandmed on üldiselt väikesed ning seetõttu on neid mugav koguda minimaalsete kuludega. (Askarzai & Unhelkar, 2017, lk 29)

Kvalitatiivse uurimismeetodi kõige sagedasemaks andmekogumismeetodiks on intervjuude läbiviimine. Intervjuu on vestluse vorm, kus kogutakse andmeid uurimisprobleemi lahendamiseks ning mis toimub enamasti nii, et intervjueri küsib uuritava käest küsimusi (Õunapuu, 2014, lk 170). Andmete kogumiseks kasutati poolstruktureeritud intervjuusid, mis annab võimaluse küsimuste järjekorda muuta ja vajadusel saab küsida lisaküsimusi (Õunapuu, 2014, lk 171). Poolstruktureeritud intervjuude meetodit kasutatakse laialdaselt sotsiaalteaduses andmete kogumiseks. Need võimaldavad uurida subjektiivseid vaatenurki ning koguda põhjalikke andmeid inimeste kogemustest. (Evans, 2018, lk 2) Poolstruktureeritud intervjuus on küsimused avatud lõpuga, kus vastused märgitakse kindlas järjekorras (Õunapuu, 2014, lk 172). Intervjuukava küsimused töötas autor ise välja. Intervjuu küsimuste koostamisel on lähtutud ja tuginetud eespool käsitletud teooriale ja uurimisküsimustele (vt lisa 1). Teoorias on käsitletud varajase märkamise olulisust, sotsiaalseid probleeme ja sotsiaalpedagoogi rolli haridusasutuses (Neare, 2022, lk 45; Leon-Guerrero, 2019, lk 51; Sihtasutus Kutsekoda, 2018b, lk 1–2). Intervjuu küsimused on jagatud kolmeks teemaplokiks. Teemadeks on üldandmed, varajane märkamine ja sotsiaalsed probleemid.

Intervjuu kava küsimused Paide Sookure ja PAIde lasteaia õpetajatele ja tugispetsialistidele on leitav lisa 2. Ekspertintervjuu kava Haridusministeeriumi alushariduse peaeksperdile on leitav lisa 3 ja ekspertintervjuu kava Paide Sookure lasteaia direktorile lisa 4.

Töö edasine protsess oli aeganõudev, kuid huvitav ja arendav. Esmalt võttis töö autor mõlema koolieelse lasteasutuse juhiga ühendust ning tutvustas oma plaane ning leppis kokku edasised kokkusaamised lasteaiaõpetajatega ja tugispetsialistidega. Lõputöös kasutati ettekavatsetud ehk eesmärgipärast valimit, kus uurija valib ise intervjuueeritavad kindla kriteeriumi abil (Õunapuu, 2014, lk 143). Töö autor valis just need inimesed, sest valimist kaheksa respondenti töötavad koolieelses lasteasutuses igapäevaselt lastega ja puutuvad kokku erinevate probleemidega. Paar päeva enne intervjuu läbiviimist saatis töö autor intervjuueeritavate e-posti aadressile intervjuu küsimused, et oleks võimalik sellega tutvuda. Eelnevalt kokkulepitud ajal viis töö autor intervjuud läbi nelja õpetajaga ja nelja tugispetsialistiga. Vastajateks olid kaks sobitusrühma õpetajat, üks tavarühma õpetaja ja üks tasandusrühma õpetaja. Eelnevalt on töötanud sobitusrühma ja tasandusrühma õpetajad ka tavarühmades. Koolieelse lasteasutuse tugispetsialistidest vastasid küsimustele kolm eripedagoogi ja üks mänguterapeut. Mänguterapeut on tööl mõlemas lasteaias. Mänguterapeutil on tööstaaži neli aastat, kuid kõigil ülejäänutel oli tööstaaži üle 10 aasta. Üks eripedagoog oli eelnevalt töötanud 33 aastat ja teine eripedagoog 10 aastat lasteaiaõpetajana ning mõlemad olid alustanud eripedagoogi ametikohal selle õppeaasta algusest. Seitsme respondentiga kohtuti silmast-silma, ühe respondentiga viidi intervjuu läbi videosilla teel. Lisaks võttis autor Haridusministeeriumist ühendust alushariduse peaeksperdiga, kes andis küsimustele kirjalikult vastused. Teine ekspertintervjuu toimus silmast-silma kohtumisel Paide Sookure lasteaia direktoriga. Eesmärgiks oli saada mõlema respondendi arvamus sotsiaalpedagoogi ametikoha vajaduse osas. Valimiks oli kokku kümme respondenti. Kõigi respondentide isiklikud andmed jäid anonüümseks. Valiti erinevate ametikohtade spetsialistid, sest inimeste arvamused ja tõekspidamised võivad olla erinevad. Iga respondendi käest küsiti eelnevalt intervjuu salvestamiseks luba ja intervjuud viidi läbi neile sobilikus ja mugavas keskkonnas. Intervjuud viidi läbi ajavahemikus 14.03.2022–05.04.2022. Intervjuueerimise ajal kasutati andmete salvestamiseks diktofoni. Kuna respondentide arvamused ja kogemused on erinevad, siis keskmiselt kestsid intervjuud ajaliselt 35 minutit.

Respondendid kodeeriti anonüümsuse tagamiseks järgnevalt R1–R8. Ekspertintervjuud tähistati E1 ja E2.

Edasiselt toimus intervjuudest kogutud andmete analüüs. Andmete analüüsimisel kasutati transkriptsiooni, mis on protsess kui helisalvestuselt öeldu märgitakse üles kirjaliku tekstina (Azevedo *et al.*, 2017, lk 161). Transkribeerimiseks kasutas autor TTÜ Keeletehnoloogia labori veebipõhist kõnetuvastus keskkonda (Alumäe *et al.*, 2018). Andmete analüüsimisel kasutas autor induktiivset sisuanalüüsi. Sisuanalüüs on uurimismeetod, mis annab definitsiooni visuaalsete või kirjalike järelduste tegemiseks, konkreetsete nähtuste kirjeldamiseks ja kvantifitseerimiseks. Induktiivne lähenemine on kogutud andmete põhjal järelduste tegemine, mis omakorda ühendab selle teooriaga. (Bengtsson, 2016, lk 8–10). Tabel 1 on välja toodud intervjuu toimumise kuupäevad ja ajaline kestus.

Tabel 1. Intervjuude ajakava

Respondendi kood	Kuupäev	Ajaline pikkus (minutites)
R1	18.03.2022	30
R2	21.03.2022	35
R3	23.03.2022	32
R4	24.03.2022	35
R5	28.03.2022	40
R6	29.03.2022	34
R7	30.03.2022	36
R8	04.04.2022	30
E1	05.04.2022	Kirjalik
E2	05.04.2022	20

Kuna uuringu läbiviimisel kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit, kus iga respondent sai anda edasi oma mõtted, kogemused ja arvamused, siis töö autor jäi ise kõrvalseisjaks, et vastused tuleks ehedad ja ausad.

2.3. Uurimistulemused ja analüüs

2.3.1. Varajase märkamise ja sekkumise olulisus

Antud alapeatüki uuringu tulemused põhinevad Paide Sookure ja PAIde lasteaia õpetajate, tugispetsialistide ning eksperdi vastuste põhjal. Esimeses plokis sooviti vastuseid saada õpetajatelt ja tugispetsialistidelt varajase märkamise ja sekkumise

olulisuse kohta. Kõik respondendid kinnitasid, et varajane märkamine ja sekkumine varajases eas on ülioluline, sest seda varem saab laps vajalikku abi ja tuge. Esmalt leidis R3, et varajane märkamine ja sekkumine aitab ära hoida järgnevate probleemide tekkimise. R5 tõi välja veel selle, et varajane märkamine ja sekkumine lasteaias aitab ära hoida edasise „tulekahju kustutamise“ koolis, mida tegelikult tehakse hetkel just väga palju.

Enda kogemuse põhjal kõige põhilisem põhjus ongi lapse individuaalse arengu toetamine. Leian, et see käitumismuster, mis on lapsepõlves ja eelkooli eas omandatud, seda on hiljem väga keeruline ümber kujundada. Kui sa märkad, sekkud ja toetad siis on võimalus sul õpetajana leida sobivamat õppemetoodikat ja soovitada tugispetsialisti ning samuti saad rühmatöös õpetajana teha erinevaid ümberkorraldusi. /.../ Varajase märkamise ja sekkumise juures on minu arvates oluline märgata ka vanemaid, et nemad saaksid ära kuulatud. /.../ Märkamise ja sekkumise osas on hästi suur roll koostöö arendamine lapsevanemaga. Minu praktikas on küll ette tulnud, et näiteks koduses keskkonnas pole vanem ise probleeme märganudki. (R6)

Järgnevalt uuris töö autor, kes ja kuidas selgitab välja kahes lasteaias tuge vajavad lapsed. Kõik respondendid leidsid, et esmaseks märkajaks koolieelses lasteasutuses on rühma õpetaja, kes puutub oma rühma lastega igapäevaselt kokku. R3 tõi märkajateks välja ka aineõpetajad, kelleks on muusika-, liikumis- ja kunstiõpetaja. R2 ütles, et: „Lisaks tootsin välja ka tervishoiutöötaja, kelle juures lapsed käivad mõõtnas ja kaalumas.“ Tugispetsialistid R1, R2, R3 ja R7 ütlesid, et nende poole pöörduvad samuti esmase murega rühma õpetajad. Peale probleemi kirjeldamist tulevad nemad last/lapsi jälgima ja vajaduse korral võtavad oma tundidesse.

Mina eripedagoogina töötan alates kolme-nelja aastastega aga eelnevalt käivad need lapsed sõimes, kellega mina ei tööta. Algul ikka õpetajad tutvuvad lastega, märkavad ja vajadusel ka sekkuvad. Kui lapsed on kolme-nelja aastased, siis esmalt mina sügisest teen rühma vaatlusi ja kuulan ära õpetajate tähelepanekud ning peale seda hakkame koos edasi tegutsema. (R7)

Töö autor uuris, millised tugiteenuse võimalused on hetkel Paide Sookure ja PAIde lasteaias tagatud. Intervjuude käigus tuli välja see, et tugispetsialistide puudus on väga suur. Paide Sookure lasteaia respondendid ütlesid, et hetkel on nende majas tagatud vaid eripedagoogi ja mänguterapeudi teenus. Lisaks tõi R2 välja, et olemas on ka logopeedi ametikoht, kuid hetkel on ta lapsehoolduspuhkusel ning asendust ei ole leitud.

Ekspertintervjuus osalenud Paide Sookure lasteaia direktor tõi täpsemalt välja olukorra tugiteenuste näol. Selgus, et praegusel juhul on ametikohti loodud rohkem kui on ametikohtade täituvus.

./.../ Meil on pool ametikohta loodud psühholoogile, kuid antud ametikoht on täitmata. Oleme otsinud psühhologi oma koosseisu neli aastat. Lubatud on tulla, kuid siiani on takistuseks jäänud see, et lasteaias töötaval psühholoogil on madalam palk kui koolipsühholoogil. Samas on meil mänguterapeut, kes on 0,6 kohaga ja käib majas kolmel päeval nädalas. ./.../ Veel on majas täidetud eripedagoogi ja logopeedi ametikoht. (E2)

Samuti selgus intervjuu käigus, et laste vajadus eripedagoogi ja logopeedi teenuse osas on siiski väga suur. E2 tõi arvulise näitena välja selle, et kõneravi vajaks lisaks kõneravi saajatele veel 62 last. Eeltoodu tõestab samuti tugispetsialistide suurt vajadust. Lisaks selgus, et Paide Sookure lasteaia koosseisu kuulub kaks tugiisikut, kes toetavad erivajadustega lapsi.

PAIde lasteaia respondendid R3, R5, R7, R8 tõi välja, et nende majas on hetkel kaks eripedagoogi ja mänguterapeut. „Hetkel on meie mõlemas majas olemas kaks täiskohaga eripedagoogi, ./.../ tagatud on ka 0,4 kohaga mänguterapeut. Lisaks on tasandusrühmas eraldi tagatud niinimetatud oma koosseis, kuhu kuuluvad lisaks õpetajale tugiisik, eripedagoog ja assistent.“ (R8) Veel selgus respondentide vastustest, et hetkel on võetud tööle kõne arenduse spetsialist, kes viib läbi logopeedilisi tunde. PAIde lasteaia Lillepai majas osutab rehabilitatsiooniteenuseid OÜ Akersoni.

./.../ Meie üheks plussiks on see, et meil õnnestus saada meie majja mobiiline rehabilitatsiooniteenuse osutaja. Seal käivad need lapsed, kellel on paberid korras ehk siis kelle on mõni puue, diagnoos või kes on valinud antud firma oma teenuse

pakkujaks. See on lasteaiaväline teenus, meie ainult pakume ruume. Meile saadetakse ajagraafik, nemad tulevad oma spetsialistidega kohapeale ja siis graafiku alusel saadame lapsi antud teenusele. See on võib-olla natuke plussiks kui üldse mitte midagi. (R5)

Lisaküsimusena küsis autor, kui oluliseks peavad nemad koostööd erinevate osapoolte vahel. Kõik respondendid pidasid koostööd väga oluliseks, sest kõik osapooled saavad anda panuse lapse ja tema perekonna arengusse. „/.../ Ilma koostöota me ei jõuakski kuhugile, mida parem on omavaheline koostöö, seda paremad on ka tulemused.“ (R2) R5 tunneb, et vahest jääb see koostöö veidi pealiskaudseks ning ütleb, et: „/.../ mina kui varajane märkaja sooviksin leida võimalikult kiiresti lahendust, siis tegelikult kogu ajaline ressurss tänu spetsialistide puudusele on läinud minul just selle tulekahju kustutamise peale.“ R7 kinnitab samuti koostöö olulisust ja toob olulise asjana välja laste käitumise erinevates keskkondades:

Lapsed käituvad ja tegutsevad ühtemoodi minuga kabinetis, kus nad on üks-ühele tegevuses. Aga täiesti erinevalt käituvad nad rühmas, kus on palju lapsi, kus nad ei saa seda jäägitut tähelepanu, kus on neid segajaid ja kõike muud nii palju. Siis ongi väga oluline, et mõlemad osapooled jagavad oma tähelepanekuid ja kogemusi. (R7)

Selle ploki küsimuste lõpetuseks saab öelda, et kõigi respondentide vastuste põhjal on varajane märkamine ja sekkumine ülioluline. Mida varem märgata, seda kiiremini saab lapsele abi ja vastavaid teenuseid pakkuda. Küsimuste vastustest võib järeldada, et esmasteks märkajateks koolieelses lasteasutuses on rühma õpetaja, lisaks temale on märkajateks ka aineõpetajad, tugispetsialistid ja tervishoiutöötaja. Selgus, et puudus on tugispetsialistidest. Loodud on ametikohad aga töötajaid ei ole. Intervjuerimise ajal oli tööl Paide Sookure lasteaias eripedagoog ja mänguterapeut. Logopeed viibis lapsehoolduspuhkusel ja antud ametikoha asendajat ei olnud leitud. PAIde lasteaias oli kaks eripedagoogi, mänguterapeut, kõne arenduse spetsialist ja rehabilitatsiooniteenuseid pakkuv ettevõtte. Psühholoogi ametikoht mõlemas majas oli sel hetkel täitmata. Koostöö osas leiti, et see peab hästi toimima ehk info peab jõudma kõigile nendele, kes antud lapsega tegelevad. Toodi välja ka see, et tugispetsialistide puuduse tõttu on jäänud vajaka tõhusam koostöö ja infovahetus erinevate osapoolte vahel.

2.3.2. Sotsiaalsed probleemid

Järgnevalt uuriti milliste sotsiaalsete probleemidega puututakse kokku koolieelses lasteasutuses ja sooviti välja selgitada, kui oluliseks peetakse sotsiaalpedagoogi ametikohta koolieelses lasteasutuses. Lisaks õpetajatele ja tugispetsialistidele on kaasatud kahe eksperdi arvamused.

Esmalt paluti välja tuua, mis võiksid olla respondentide arvates sotsiaalsed probleemid ehk kuidas neid defineerida. Kõik respondendid olid arvamusel, et sotsiaalsete probleemidega kaasneb negatiivne mõju nii lastele kui täiskasvanutele. R3 tõi välja negatiivse mõju lastele, mis oli järgmine: „Sotsiaalsed probleemid on need kui lapsel on täitmata tema põhivajadused. Näiteks õigus soojale kodule, õigus puhastele riieteile ja söögile, samuti õigus turvatundele.“ R1 ja R8 poolt toodi välja veel, et sotsiaalsed probleemid väljenduvad selles, kuidas laps tuleb toime erinevates olukordades. R1 märkis omalpoolt, et näiteks, kuidas nad kaaslastega suhtlevad, kuidas õpetajaga käituvad, vanematega ja täiskasvanutega. Kõik kaheksa respondenti olid ühisel meelel, et sotsiaalsed probleemid saavad alguse enamikel juhtudel ikkagi kodust. R1 tõi lisaks kodule välja, et see võib osaliselt olla matkimine teiste laste puhul. „Olen märganud, et mõnes rühmas, kus on käitumisprobleemidega autoriteetne laps, siis hakkavad ka teised lapsed teda jäljendama. Samuti võib see tulla väljapoolt lasteaeda, näiteks sõpradega mängides.“ (R1) Antud küsimuse puhul paluti lisaks ka ekspertide arvamust. Esmalt tõi E1 välja sotsiaalsete probleemide olemuse:

Koolieelne lasteasutus on õppeasutus, mis toetab lapse arengut ja alushariduse omandamist koostöös perega. Seega mõjutab lapsi ja peresid otseselt keskkond, mis on loodud lasteaias, kohalikus kogukonnas ja Eestis tervikuna. /.../ Kuna alushariduses ja lapsehoiuses on haridus-, sotsiaal ja tervise valdkond omavahel põimunud, on väga keeruline määratleda koolieelsetes lasteasutuses probleeme vaid sotsiaalsetena, pigem on need alushariduse väljakutsed. Võtmeprobleem seisneb selles, kui perel ei ole piisavalt ligipääsu oma lapse kvaliteetsele alusharidusele, kas siis sotsiaal-majanduslikust olukorrast või vanemlikest oskustest tulenevalt. /.../ Lasteaias on vajalik luua peredele mitmekesiseid võimalusi infovahetuseks, nõustamiseks ja soovitude andmiseks lapse arengu toetamisel kodus. /.../ (E1)

E2 tõi samuti välja koostöö olulisuse lastevanematega ja andis ülevaate peamistest Paide koolieelsetes lasteasutustes olevatest sotsiaalsetest probleemidest:

Koolieelse lasteasutuse kontekstis on puutepunktiks koostöö lastevanematega. Nii nagu mujal Eestis on ka Paides neid peresid, kellel on toimetulekuraskusi, mis mõjutavad laste toimetulekut lasteaias, koolis. /.../ Praegu on selliseid peresid, kus lapsevanem ei tule toime oma igapäevaste asjade organiseerimisega, kasvatusega ja muude hügieeniprobleemidega. /.../ (E2)

Edasi uuris töö autor, kui palju probleemseid lapsi on üldse rühmas/rühmades kokku. Enamikel juhtudel öeldi, et rühmas on vähemalt kolm kuni neli probleemset last. R7 leidis, et vähemalt neli kuni kuus last rühmas on probleemsed. R6 ütles, et juba sõimerühmas on kaks last, kes vajaksid koheselt abi ning leidis, et õpetajana on tema esmane roll jälgida, et ei tekiks tõrjutust ja et nad sotsialiseeruksid. Kuna kaasatud olid ka tasandus- ja sobitusrühma õpetajad siis nendel on probleemseid lapsi rühmas palju rohkem.

Järgnevalt paluti tuua näiteid, milliste sotsiaalsete probleemidega on respondendid ise kokku puutunud ja kuidas neid lahendanud. Kõik respondendid oma tööaja jooksul olid kokku puutunud mitmete sotsiaalsete probleemidega. Abi probleemide lahendamisel saadi direktorilt, tervishoiutöötajalt kui ka Paide linna sotsiaalosakonnalt. Esmalt toodi mitmete respondentide poolt välja kehvad sotsiaalsed tingimused. R5 meenutas hiljuti kokku puutunud probleemiga, kus lapse puhul oli märgata väga kehva hügieeni:

/.../ Lasteaia poolt pakkusime pesemisvõimalust, leidsime puhtad riided. Kohati küll võib olla liiga sekkuvad võtted aga see tundus tollel hetkel parim viis last aidata. /.../Ja kuna kodune olukord tunduski meile silmaga halb, siis tugiisikuga vesteldes selgus, et neil puuduvad pesemisvõimalused, küttesüsteem. Pika ja aeganõudva protsessi vältel, saime lõpuks koostöös õppejuhiga ja Linnavalitsusega neile koju küttepuud. /.../ (R5)

R2 oli kokku puutunud probleemiga, kus oli näha nõrkasid vanemlike oskusi ning täpsustas: „/.../ kui lapse tervis on hooletusse jäetud või noor ema ei ole nii-öelda emana pädev. Ta küll käib arsti juures ära aga ta ei oska sealt edasi toimetada.“ Selle konkreetse

probleemi puhul leiti abi koostöös tervishoiutöötajaga ning sealt edasi lastearstiga ja perearstiga sai ta lõpuks vastavat ravi, et tervis korda saada. R2 kuid rõhutas, et hetkel on need olnud positiivsemad juhtumid aga küllap on ka neid asju, mida neist keegi ei näe ja mis võivadki jääda varjatuks, sest neil ei ole lihtsalt sellist ressursi, et jõuaks kõigi lasteni.

Veel toodi välja respondentide poolt koduvägivald. R3 oli kokku puutunud lastega, kelle kehal oli näha vägivalda tunnuseid, ta lisis: „/.../ minu töös on väga palju konfidentsiaalsust, kuid kui näen ohtu lapsele olen alati sellest teavitanud vastavaid ametnike.“ R2 tõi välja selle, et oli kokku puutunud peredega, kus tarvitatakse alkoholi ning sellest tulenevalt on olnud ka koduvägivald. Ta lisis, et nad on selle probleemiga pöördunud ka perearsti poole, kes on olnud neile käepikenduseks ja tulnud omalt poolt appi. R4 mainis ka seda, et ühe lapse perekonnas on vend vägivaldne, kes teeb teistele pereliikmetele füüsiliselt haiget.

Lisaks tõi R8 sotsiaalsete probleemide osas välja veel toimetuleku oma emotsioonidega ja eneseväljenduse:

/.../Sotsiaalsed probleemid on erinevas vanuses natukene ka erinevad. Kui me räägime seal kõige väiksematest lastest, kes hammustavad või löövad, sest nende kõne pole piisavalt arenenud, siis näiteks koolieelikute puhul näeme seda tunduvalt vähem, sest nemad suudavad kõnelises mõttes ennast väljendada. Aga oma rühmas näen seda, et tekivad konfliktid, millele püüame lahendust leida. /.../ (R8)

Sotsiaalsete probleemidena tõi R4 ja R7 veel välja perekonna lahkuminekut ning üksikvanemluse. R4 tõi välja, et hetkel on tema rühmas näiteks kaks üksikisa ning tões, et lastele on see hästi raske teema. „Hetkel tunnen, et ei ole piisavalt pädev, et neid aidata./.../Neid oleks vaja suunata kusagile, et nad abi saaksid. /.../ Õpetajana tunnen, et minul oleks vaja sellist toetust kellegi poolt aga hetkel seda ei ole./.../“ (R4)

R7 tõi samuti omaltpoolt välja probleemi, kus lapsed kasvavad isaga. Ta tões, et oskustest jääb puudus, kuidas lapsi aidata sellises olukorras ning pole majas sellist inimest, kellelt sellekohast infot küsida:

(...) kaks poissi kasvavad isaga. Ema neil on aga koos nad ei ela, kui käib vahest kodus siis ei pane lapsi tähele ja sellest tulevad lapsel suured käitumisraskused. Hetkel ma seda head nippi veel leidnud pole, proovingi lihtsalt käia lapsega mängimas. Laps väldib suhtlust täiskasvanutega. Õnneks lastega tal on kontakt aga siiski on näha seda, et lapsed näevad, et ta on teistsugune. Samuti süüdistavad lapsed kohe teda, kui teda isegi sel päeval rühmas ei ole. /.../Mina ise olen tutvunud selliste materjalide, mis käsitlevad kiindumissuhteid. (R7)

Autor uuris, millised võimalused on hetkel Paide Sookure ja PAIde lasteaias laste sotsiaalseid probleeme lahendada. Kõigi respondentide vastuste põhjal selgus, et hetkel sellist kindlat inimest ei ole, kes sotsiaalsete probleemidega tegeleks. Põhiliselt toodi välja, et enamikel juhtudel peab rühma õpetaja neid oma töö kõrvalt tegema. R1tõdes, et esimese asjana tuleb temal kohe meelde õpetaja koostöö lapsevanemaga ning siis õpetaja saab kaasata juba näiteks mänguterapeuti. R5 tõi välja, et: „/.../ iga rühma õpetaja koostöös siis eripedagoogiga on lahendanud neid probleeme.“ Lisaks selgus, et mõnedel lastel on tugiisikud, kes last lasteaias abistavad ning suuremate probleemide korral on kaasatud ka omavalitsusest lastekaitse spetsialiste ja Rajaleidjat. R8 lisas, et sotsiaalsete ja käitumisprobleemide ennetamiseks osad rühmad liitunud projektiga „Kiusamisest vaba lasteaed“.

Koostööd koduga laste sotsiaalsete probleemide lahendamisel hinnati erinevalt. Vastustest selgus, et üldise info edastamine ja pidev tagasisidestamine toimub õpetajate poolt igapäevaselt ning on vanemaid, kes tunnevad huvi kuidas lapsel päev läks. Samuti toimuvad arenguvestlused, kus õpetaja ja lapsevanem saavad rääkida lapse arengust ja toimetulekust lasteaias. Probleemide ilmnemisel on erinevaid hoiakuid. On peresid, kes teevad meelsasti koostööd, kuid on ka neid, kes eitavad probleeme.

Koduga koostöö sõltub palju kodust ja perest. Näiteks on pered, kes on väga aldid tegema koostööd, nad saavad aru, kuulavad ja teevad sinuga koostööd ning tegutsevad selle nimel, et asi paraneks. Aga on ka peresid, kes kuulavad su ära aga probleem sinna paika jääbki. /.../ Ma pean ütlema, et siinkohal on vaja sellist inimest ehk lüli, kes kogu aeg jälgiks, suunaks ja küsiks kuidas neil läinud on, sest õpetaja peab tegelema ka muude asjadega. (R2)

Enda kogemuse põhjal hindan koostööd ebatõhusaks või ebapiisavaks. Küllaltki sageli võtavad vanemad sellistes probleemides ründava ja kaitsva positsiooni, eitatakse probleemi olemust, sest kodus ju laps nii ei tee või vastupidi, et kodus ta teeb kõike seda, mida lasteaias ei tee. /.../ (R6)

Järgnevalt paluti respondentidel mõelda ja välja tuua, milline on nende arvates sotsiaalpedagoogi roll koolieelsetes lasteasutustes. R1 ja R4 ei osanud koheselt öelda, sest nad ei ole eelnevalt sotsiaalpedagoogiga lasteaias kokku puutunud. R1 lisas sinna juurde veel, et tema roll oleks võib olla märkamine, suunamine vajalikele teenustele ning samuti perede abistamine. Kõik tõdesid, et sotsiaalpedagoog võiks olla lasteaias neutraalne pool, kelle juurde lapsevanem ja ka rühma õpetaja saaksid murede korral pöörduda, ta võiks olla abiks erinevate probleemide lahendamisel ning ta oleks oluline lüli rühma õpetaja ja perede vahelises koostöös. R8 lisas, et ta võiks olla inimene, kes teeb ennetustööd sotsiaalsete- ja käitumisprobleemide korral, näiteks võiks olla ta „Kiusamisest vaba lasteaias“ koosoleku läbiviija.

Minu arvates peaks ta kindlasti olema eelkõige juhtumikorraldaja erinevate süsteemide vahel. /.../ Tihti juhtub nii, et abivajav laps on seal kuskil vahel, sest keegi ei tea, /.../ mis keegi teeb. /.../ Kindlasti on sotsiaalpedagoog infovahetaja, koostöö organiseerija, /.../, heade suhete arendaja ja hoidja. Samuti individuaalsete grupitegevuste läbiviija, näiteks käitumisraskuste puhul teha oskuste õppe mängu, /.../. Õpetajate juhendaja, näiteks abiks lapsele tugikava koostamise osas. /.../, et ta oleks lasteaias vanema hariduse arendaja, kes siis peaks vestlusõhtuid ja viiks läbi erinevaid koolitusi. /.../ (R6)

Selle küsimuse puhul olid kaasatud ka eksperdid, kes tõid välja omapoolse nägemuse sotsiaalpedagoogi rollist koolieelsetes lasteasutustes. Mõlemad eksperdid leidsid, et sotsiaalpedagoog koolieelses lasteasutuses on erinevate sotsiaalsete probleemide lahendajaks, samuti ühendavaks lüliks erinevate osapoolte vahel. E2 pakkus välja ühe koostöö osa, kus sotsiaalpedagoog ja mänguterapeut saaksid koos last probleemide korral aidata:

/.../ mänguterapeut on justkui praktik, kes tegeleb ja toob valupunktid esile. Tegevuste käigus ilmnenud probleemide korral saaks ta suunata lapse koheselt

edasi sotsiaalpedagoogi juurde, kes hakkab nendega edasiselt tegelema. Samuti toimuks pidev koostöö lapsevanemaga, kes jõuaks lõpuks vastavate spetsialistide juurde. (E2)

E1 rõhutas selgesõnaliselt sotsiaalpedagoogi rolli haridusasutuses ning tõdes, et oluline on ennetustöö. „/.../ Sotsiaalpedagoogi roll on erinevate sotsiaalsete ja toimetulekuprobleemide ennetamine ning laste ja peret toetava sotsiaalvõrgustiku loomine ning selle juhtimine“ (E1).

Lisaks tõi E2 välja selle, et sotsiaalpedagoogi olemasolul jõuaksid ka lasteaia probleemid kiiremini sotsiaalosakonda:

Ma näeksin, et ta oleks see toetav lüli erinevate osapoolte vahel. /.../ Teiseks, et ka Linnavalitsusse sotsiaalosakonda jõuaksid need organisatsioonisisemed probleemid kiiremini, mida näiteks lastekaitse ei ole jõudnud lahendada või ei ole nad selle probleemiga kursis. /.../ See kiirendaks teatud protsess, kui keegi inimene vastutab kindla valdkonna eest. /.../ (E2)

Lõpetuseks paluti kõigil respondentidel välja tuua, kui oluliseks peavad nemad sotsiaalpedagoogi ametikohta koolieelses lasteasutuses. Kõik respondendid pidasid antud ametikohta oluliseks. Üheks põhjenduseks toodi välja see, et hetkel pole sellist inimest, kes hoiaks nii öelda silma peal, et probleemid saaksid lõplikult lahendatud. Samuti oleks sotsiaalpedagoog väga oluliseks lülilik erinevate osapoolte vahel. Mõlemad eksperdid olid sama meelt, et antud ametikoht võiks olla koolieelses lasteasutuses või vähemalt kohalikus omavalitsuse üksuses.

Näen sotsiaalpedagoogi rolli eelkõige kohaliku omavalitsuse üksuses, vajadusel peab olema tagatud lastele ja peredele sotsiaalpedagoogi tugiteenus lasteaia kohapeal. /.../ Lasteaia peab olema sotsiaalpedagoogile tugiteenus kättesaadav ja kvaliteetne esilekerkivate laste ja perede sotsiaalsete ja alushariduse omandamist takistavate probleemide kaardistamiseks, nende ennetus- ja lahendustegevuste koordineerimiseks, lasteaia sisese ja -välise võrgustiku kaasamiseks ning lapsevanemate ja lasteaia personali konsulteerimiseks ja nõustamiseks lapse arengu toetamisel. (E1)

E2 tõdes, et ametikohtade loomine ei ole läinud väga kergelt. Näitena tõi ta välja selle, et mänguterapeudi ametikohta taotlesid nad kaks aastat ning psühholoogi ametikohta kolm aastat.

Tean, et väga paljudes lasteaedades veel ei ole sotsiaalpedagooge, eks see on ka meil veel arenemisjärgus, sest omavalitsused ei ole loonud neid ametikohti. /.../ Iga ametikoha loomisega on vaja ressursse ja samuti peab olem vajadus, mis peab olema põhjendatud. /.../ Oma lasteaia põhjal saan öelda, et näiteks eripedagoogi töökoormus on ääretult suur. Näen seda, et sotsiaalpedagoog aitaks eripedagoogi koormust vähendada ehk et neid sotsiaalseid- ja käitumisprobleeme saaks tema samuti lahendada. /.../ (E2)

Lisaks palus autor alushariduse peaeksperdil välja tuua, millised arengud või väljakutsed on Eestis sotsiaalpedagoogide rakendamisel koolieelsetes lasteasutustes. Vastuse põhjal selgus, et esmaseks arenguks on olnud sotsiaalpedagoogi tugiteenuse parem kättesaadavus lasteaias. Teiseks väljakutseks on sotsiaalpedagoogi kompetentside, mis on seotud juhtumikorralduse ja nõustamise, sotsiaalpedagoogilise hindamisega, sotsiaalpedagoogilise tegevuse kavandamisega ja turvalise õpi- ja kasvukeskkonna ning töökeskkonna kujundamisega, rakendamine lasteaias. E1 rõhutas, et:

Lasteaias käivale lapsele peab olema tagatud tugispetsilisti teenus, mis vastab põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 37 lõike 3 alusel kehtestatud tugispetsialistide teenuse kirjeldusele ja teenuse rakendamise korrale, seal on välja toodud ka sotsiaalpedagoogi teenuse kirjeldus. Tugispetsialistide teenuse osutamiseks loob võimalused lasteaia pidaja ja teenuse osutamist korraldab direktor.

Intervjuudele tuginedes saab öelda, et probleemseid lapsi rühmades jagub ja iga aastaga kasvab nende laste arv veelgi ning sellest tulenevalt suureneb tugiteenuste vajadus. Leiti, et sotsiaalpedagoogi ametikoht oleks igati vajalik. Esmalt sellepärast, et ta toetaks ja aitaks õpetajaid, teisi tugispetsialiste kui ka lapsevanemaid erinevate probleemide korral. Samuti oleks ta inimene, kes jälgiks, et probleemidele leitakse lahendus.

2.4. Arutelu ja ettepanekud

Antud peatükis toob autor välja olulisema, mis saadi uuringute tulemusel ning seob need teooriaga. Uuringu tulemustest lähtuvalt teeb töö autor omapoolsed ettepanekud Paide Linnavalitsuse haridusosakonnale.

Neare (2022, lk 45–46), Liba ja Labi (2018, lk 43) ja Häidkind *et al.* (2013, lk 91) on välja toonud, et kõikide abivajajateni tuleb jõuda varajases eas. Samuti saadi uuringu tulemustest veelkord kinnitust, et varajane märkamine ja sekkumine juba lapse varajases eas on väga oluline. Mida varem märgata probleeme, seda paremini on võimalik toetada lapse arengut ja vältida hilisemas arengus probleemide jätkumist. Uuringu tulemused näitasid, et koolieelses lasteasutuses on esmasteks märkajateks kõigepealt rühma õpetajad, lasteaia tugimeeskond, siis aineõpetajad ja tervishoiutöötaja. Samuti on Kõrgessaar (2020, lk 103) öelnud, et koolieelses lasteasutuses alates kolmandast eluaastast on lisaks perekonnale märkajad õpetajad kui ka tugispetsialistid. Uuringu tulemustest lähtuvalt peeti koostööd erinevate osapoolte vahel väga oluliseks, sest see aitab kiiremini märgata lapse probleeme. Tõhusat koostööd nii õpetaja kui lapsevanema vahel on välja toonud ka Hongzhu (2013, lk 482–483), sest see toetab lapse füüsilist- ja vaimset arengut. Koolieelses lasteasutuses peab olema tagatud logopeedi, eripedagoogi või muu tugiteenus (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999, § 14). Paide Sookure ja PAIde lasteaias oli uuringu läbiviimise ajal tagatud tugiteenustest eripedagoogi ja mänguterapeudi teenused. Paide Sookure lasteaias oli logopeedi ametikoht hetkel täitamata. PAIde lasteaias oli töö kõrne arenduse spetsialist, sest logopeedi ei ole leitud. PAIde lasteaias Lillepai majas oli lisaks eeltoodule mobiilne rehabilitatsiooni teenuse pakkuja nendele lastele, kellel oli määratud puue või kelle vanemad olid valinud antud firma oma teenuse osutajaks. Uuringu tulemustest selgu, et siiski on mõlemas koolieelses lasteasutuses tugispetsialistide puudus ning sellest tulenevalt ei saa kõik lapsed tugiteenuseid. Tugispetsialistide puuduse koolieelsetes lasteasutustes toob välja Kirss (2011, lk 27) ning samuti on see välja toodud Riigikontrolli aruandes (2020, lk 22).

Uuringu läbiviimise hetkel toodi välja, et mõlema koolieelse lasteasutuse igas rühmas oli keskmiselt 3–4 last, kes vajavad lisatuge. Lisaks selgus, et õpetajad ja tugispetsialistid olid kokku puutunud erinevate sotsiaalsete probleemidega. Probleemidest toodi välja

sotsiaalmajanduslik olukord, teisisõnu kehv majanduslik olukord, mis oli mõjutanud laste heaolu. Laste puhul mõjutab kehvades tingimustes kasvamine edasist arengut ja õpiedukust, samuti ilmnevad erinevad käitumis- ja terviseprobleemid (Sotsiaalministeerium, 2013, lk 45). Veel selgus, et koolieelses lasteasutuses puututakse kokku koduvägivalla kui ka lapse hooletusse jätmisega. Uuringu tulemustest selgus, et on olnud lapsi, kes on ise nii vägivalla ohvrid kui ka kannatajad. Üheks probleemiks oli ka vanemate lahkuminek, mille tulemusel laps kasvas ühe vanemaga. Üksikvanemaga peres kasvaval lapsel on rohkem käitumisprobleeme ning nad on endasse tõmbunud ja häbelikumad (Babalis *et al.* 2014, lk 23). Uuringu tulemustest saadi kinnitust, et lahkuminek ja ühe vanema juures kasvamine mõjutab lapse vaimset arengut.

Sotsiaalpedagoogi ametikohta koolieelses lasteasutuses peeti kõikide respondentide poolt oluliseks. Haridusministeeriumi alushariduse peaeksperti poolt toodi välja, et selline ametikoht võiks olla vähemalt kohaliku omavalitsuse üksuses, vajadusel peab olema tagatud koolieelses lasteasutuses kohapeal. Sotsiaalpedagoogi rolliks pidasid respondendid seda, et ta oleks koolieelses lasteasutuses juhtumikorraldaja sotsiaalsete probleemide lahendamisel ning toetaks ja annaks vajadusel nõu õpetajatele, lapsevanematele kui teistele tugimeeskonna liikmetele. Lisaks oleks sotsiaalpedagoogi rolliks koolieelses lasteasutuses sotsiaalsete- ja toimetulekuprobleemide ennetamine ja leevendamine. Kõige tähtsamaks peeti seda, et ta oleks lüli kõigi osapoolte vahel, et infovahetus ja probleemide olemasolu jõuaks kõigini, kes antud probleemiga on seotud. Sotsiaalpedagoogi rolli toob välja ka Sihtasutus Kutsekoda (2018b, lk 1–2), kus on välja toodud antud ametikoha töökirjeldus ja tööosad. Leino (2021, lk 3–4), Storø (2012, lk 18–20; 2013, lk 12), Hämäläinen (2012, lk 6) on teoorias kinnitanud, et sotsiaalpedagoogi töö fookus on keskendunud laste ja perede probleemide ennetamisele ning lahendamisele. Sotsiaalpedagoogiliste meetodite kasutamine koolieelsetes lasteasutustes on olnud tõhusad, mida kinnitavad ka Lau ja Ho (2018, lk 116, 119, 123–124) pilootprojekti uuringu tulemused. Samuti ka käesolevast uuringust tuli välja, et sotsiaalpedagoogi ametikoht on koolieelses lasteasutuses vajalik.

Uuringutulemustest lähtuvalt teeb autor Paide Linnavalitsuse haridusosakonnale järgnevad ettepanekud:

- Vajadusest lähtuvalt lisada eelarvesse vajalikud ressursid sotsiaalpedagoogi ametikoha loomiseks.
- Luua sotsiaalpedagoogi ametikoht kohaliku omavalitsuse üksusesse või koolieelsesse lasteasutusse kohapeale.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et antud lõputöö uurimisküsimused said vastused. Mõlemas Paide linna koolieelsetes lasteasutustes puututakse kokku vaesusega ehk pere kehva majandusliku olukorraga, koduvägivallaga, lapse hooletusse jätmisega ja lastega, keda kasvatab üks vanem. Uuringu tulemustest lähtuvalt on Paide Sookure ja PAIde lasteaias vajadus luua sotsiaalpedagoogi ametikoht. Selgus, et sotsiaalpedagoog oleks suhtlemisel ja asjaajamisel oluliseks lüliks erinevate osapoolte kui ka ametiasutuste vahel. Kuna järkjärgult kasvab tuge vajavate laste arv ning tugispetsialistide töökoormus suureneb, siis sellest tulenevalt selgus, et ta oleks abiks sotsiaalsete probleemide lahendamisel.

KOKKUVÕTE

Väikelapse arengul on tähtis turvatunde ja usalduse loomine ning tema esimesed kogemused maailmas, mis kõik mõjutavad lapse edasist elu. Oluline on lapse arengu toetamine ja sotsiaalsete oskuste arendamine.

Töö teoreetiline osa toob välja varajase märkamise ja sekkumise olulisuse. Varajane märkamine peaks toimuma juba lapse varajases eas. Mida kiiremini sekkuda, seda paremad on tulemused. Lisaks toodi välja sotsiaalsete probleemide olemus ning kirjeldati lühidalt probleeme. Samuti andis lõputöö viimane teoreetiline punkt ülevaate koolieelse lasteasutuse töökorraldusest, tugispetsialistidest ning sotsiaalpedagoogi olemusest.

Lõputöö empiirilises osas anti ülevaade mõlemast Paide linna koolieelset lasteasutusest. Lisaks kirjeldati uurimismeetodit. Antud lõputöös oli valimiks kokku neli mõlema Paide linna lasteaia õpetajat ja tugispetsialisti. Ekspertintervjuu andis nii Haridusministeeriumi alushariduse peaekspert kui ka Paide Sookure lasteaia direktor.

Uuringu tulemused kinnitasid, et varajane märkamine ja sekkumine on olulised. Enamasti on koolieelses lasteasutuses esmaseks märkajaks rühma õpetaja, kuna tema puutub lastega igapäevaselt kokku. Probleemi ilmnemisel suhtleb edasiselt tugispetsialistidega, kes vajadusel leiavad lapsest lähtuvalt paremad meetodid edasiminekuks. Uuringust selgus, et igas rühmas on vähemalt kolm kuni neli lisatuge vajavat last. Leiti, et isegi kaheaastaste rühmas on lapsi, kes vajaksid rohkem märkamist ja sekkumist.

Lisaks selgus, et koolieelses lasteasutuses õpetajad ja tugispetsialistid on kokku puutunud mitmete sotsiaalsete probleemidega. Peamistest probleemidest toodi välja kehv majanduslik olukord, koduvägivald, vanemate lahkuminek, lapse hooletusse jätmine kui üksikvanemlus. Pidev infovahetus ja koostöö erinevate osapoolte vahel annab paremad võimalused last aidata. Uuringu tulemustest selgus, et lastevanemate koostöö probleemide lahendamisel on vajakajäämisi.

Selgus, et Paide Sookure ja PAIde lasteaia oli uuringu läbiviimise ajal täidetud kaks peamist tugispetsialistide ametikohta, milleks oli eripedagoog ja mänguterapeut. Tuli välja, et suur puudus on teiste ametikohtade tugispetsialistidest. Lisaks kinnitati, et sotsiaalpedagoogi ametikoht oleks koolieelses lasteasutuses igati vajalik. Puudust tunti spetsialistist, kes oleks lülits ja infovahendajaks kõigi osapoolte vahel. Samuti oleks oma teadmistega toeks ja abiks õpetajatele, lastevanematel kui ka teistele tugispetsialistidele.

Antud lõputöö käigus saadi uurimisküsimustele vastused ning lõputöö eesmärk täideti. Uuringust selgus, et tuge vajavate laste arv rühmas on üpris suur ning samuti võivad osad lapsed jääda tähelepanuta. Eelnevast tulenevalt leiab autor, et kohalik omavalitsus võiks vaadata üle võimalused sotsiaalpedagoogi ametikoha loomise osas koolieelses lasteasutusse. Käesolevast tööst lähtuvalt saab tulevikus uurida sotsiaalpedagoogi ametikoha tõhusust koolieelsetes lasteasutustes. Esmalt soovib autor tänada oma juhendajat Anne Rähni, kes oli väga suureks toeks ja abiks lõputöö juhendamise osas. Lisaks tänab autor mõlema Paide linna lasteaia kaheksat respondenti, kes olid nõus meeeldi intervjuus osalema. Siirad tänusõnad lähevad Haridusministeeriumi alushariduse peaksperdile kui ka Paide Sookure lasteaia direktorile, kes leidsid aega töö autori küsimustele vastata.

VIIDATUD ALLIKAD

- Alumäe, T., Tilk, O., & Asadullah. (2018). Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. In K. Muischnek & K. Müürisep (Eds.), *Human Language Technologies – the Baltic Perspective: Proceedings of the 8th International Conference, Baltic HLT 2018* (pp. 1–8). IOS Press. <https://doi.org/10.3233/978-1-61499-912-6-1>
- Askarzai, W., & Unhelkar, B. (2017). Research Methodologies: An Extensive Overview. *Human Journals*, 6(4), 21–42. http://ijsrm.humanjournals.com/wp-content/uploads/2017/07/3.Dr_-Walied-ASKARZAI-Bhuvan-Unhelkar.pdf
- Azevedo, V., Carvalho, M., Fernandes-Costa, F., Mesquita, S., Soares, J., Teixeira, F., & Maia, A. (2017). Interview transcription: conceptual issues, practical guidelines, and challenges. *Revista de Enfermagem Referência*, IV(14), 159–168. <https://doi.org/10.12707/RIV17018>
- Babalıs, T., Tsoli, K., Nikolopoulos, V., & Maniatis, P. (2014). The Effect of Divorce on School Performance and Behavior in Preschool Children in Greece: An Empirical Study of Teachers' Views. *Psychology*, 5(1), 20–26. <https://doi.org/10.4236/psych.2014.51005>
- Banovcinova, A., Jevicka, J., & Veres, M. (2014). The Impact of Poverty on the Family System Functioning. *Procedia–Social and Behavioral Sciences*, 132, 148–153. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.04.291>
- Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8–14. <https://doi.org/10.1016/j.npls.2016.01.001>
- Brand, J. E., Moore, R., Song, X., & Xie, Y. (2019). Why Does Parental Divorce Lower Children's Educational Attainment? A Causal Mediation Analysis. *Sociological Science* 6, 264 – 292. <http://doi.org/10.15195/v6.a11>
- Brotman, L. M., Dawson-McClure, S., Calzada, E. J., Huang, K.-Y., Kamboukos, D., Palamar, J. J., & Petkova, E. (2013). Cluster (school) RCT of ParentCorps: impact on

- kindergarten academic achievement. *Pediatrics*, 131(5), e1521–e1529.
<https://doi.org/10.1542/peds.2012-2632>
- Cavanagh, S. E., & Fomby, P. (2019). Family Instability in the Lives of American Children. *Annual Review of Sociology*, 45, 493–513. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-073018-022633>
- Child Welfare Information Gateway. (2019). *Long-Term Consequences of Child Abuse and Neglect*. https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/long_term_consequences.pdf
- Denham, S. A., Bassett, H., Mincic, M., Kalb, S., Way, E., Wyatt, T., & Segal, Y. (2012). Social-emotional learning profiles of preschoolers` early school success: A person-centered approach. *Learning and Individual Differences*, 22(2), 178–189. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2011.05.001>
- Eriksson, L. (2011). Community development and social pedagogy: traditions for understanding mobilization for collective self-development. *Community Development Journal*, 46(4), 403–420. <https://doi.org/10.1093/cdj/bsq008>
- Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur. (2010). *Varajane märkamine ja sekkumine. Edusammud ja arengusuunad 2005–2010*. https://www.european-agency.org/sites/default/files/early-childhood-intervention-progress-and-developments_et.pdf
- Evans, C. (2018). Analysing Semi-Structured Interviews Using Thematic Analysis: Exploring Voluntary Civic Participation Among Adults. In J. Lewis (Ed.), *SAGE research methods datasets part 1*. SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781526439284>
- Ezechil, L. (2015). Social pedagogy – new perspectives. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 180, 13–18. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.02.078>
- Hahn, R. A., Rammohan, V., Truman, B. I., Milstein, B., Johnson, R. L., Muntañer, C., Jones, C. P., Fullilove, M. T., Chattopadhyay, S. K., Hunt, P. C., & Abraido-Lanza, A.F. (2014). Effects of Full-Day Kindergarten on the Long-Term Health Prospects of Children in Low-Income and Racial/Ethnic-Minority Populations. *American Journal of Preventive Medicine*, 46(3), 312–323. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2013.12.003>
- Haridustöötajate tööaeg. (2013). *Riigi Teataja I*, 27.08.2013, 3. <https://www.riigiteataja.ee/akt/127082013003>

- Hongzhu, D. (2013). The Study of Cooperation and Interaction Between Family and Kindergarten Based on Network. *Information Technology Journal* 12(3), 482–485. <https://doi.org/10.3923/itj.2013.482.485>
- Häidkind, P., Palts, K., Pillmann, J., Ennok, K., Villems, K., & Peterson, T. (2013). *Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele*. https://www.hm.ee/sites/default/files/juhendmaterjal_alusharidus.pdf
- Häidkind, P., & Oras, K. (2016). Kaasava hariduse mõiste ning õpetaja ees seisvad ülesanded lasteaedades ja esimeses kooliastmes. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 4(2), 60–88. <https://doi.org/10.12697/eha.2016.4.2.04>
- Hämäläinen, J. (2012). Social Pedagogical Eyes in the Midst of Diverse Understandings, Conceptualisations and Activities. *International Journal of Social Pedagogy*, 1(1), 1–14. <https://doi.org/10.14324/111.444.ijsp.2012.v1.1.002>
- Juusola, M. (2011). *Tugevaks armastatud lapsed*. Ajakirjade Kirjastus.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2011). *Sotsiaalsus ja sotsiaalsed oskused*. Koolibri.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2013). *Väikelapse sotsiaalsus*. Koolibri.
- Khatib, M. N., Gaidhane, A., Ahmed, A., Saxena, D., & Syed, Z. Q. (2020). Early Childhood Development Programs in Low Middle-Income Countries for Rearing Healthy Children: A Systematic Review. *Journal of Clinical and Diagnostic Research*, 14(1), LE01–LE07. <https://doi.org/10.7860/JCDR/2020/42134.13445>
- Kirss, L. (2011). *Õppenõustamisteenustega rahulolu ja nende kättesaadavus*. Poliitikauuringute Keskus Praxis. <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2011-Oppenoustamisteenustega-rahulolu-ja-kattesaadavus.pdf>
- Kivi, L., & Sarapuu, H. (2005). *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat*. Atlex.
- Koolieelse lasteasutuse seadus. (1999). *Riigi Teataja I*, 27, 387; *Riigi Teataja I*, 22.01.2018, 6. <https://www.riigiteataja.ee/akt/122012018006>
- Koolieelse lasteasutuse pedagoogide kvalifikatsiooninõuded. (2013). *Riigi Teataja I*, 03.09.2013, 36. <https://www.riigiteataja.ee/akt/103092013036>
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). *Riigi Teataja I*, 23, 152. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Kraav, I., & Hämäläinen, J. (2013). Sotsiaalpedagoogika. R. Mikser (toim), *Haridusleksikon* (lk 234–239). Eesti Keele Sihtasutus.

- Kõrgesaar, J. (2020). *Sissejuhatus hariduslike erivajaduste käsitusse*. Tartu Ülikooli Kirjastus. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/69494>
- Käger, M., Kivistik, K., & Avdonina, K. (2021). *Avatud noorsootöö, huvihariduse ja huvitegevuse võimalused noorte, eelkõige tõrjutusriskis noorte, sotsiaalse kaasatuse suurendamiseks ning vajadused nende võimaluste arendamiseks*. https://www.hm.ee/sites/default/files/lopparuanne_-_sotsiaalne_kasatus.pdf
- Lasteombudsman. (2011). *Vaesus ja sellega seotud probleemid lastega peredes*. https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/ylevaade_vaesus_ja_sellega_seotud_probleemid_lastega_peredes.pdf
- Lau, Y. K., & Ho, W. M. (2018). Family-centered kindergarten social work services in Hong Kong: A pilot project. *Asian Social Work and Policy Review*, 12(2), 116–126. <https://doi.org/10.1111/aswp.12144>
- Leino, M. (2021). The relationships between social pedagogy, social work and child protection: the case of Estonia. *International Journal of Social Pedagogy*, 10(1), Article 11. <https://doi.org/10.14324/111.444.ijsp.2021.v10.x.011>
- Leon-Guerrero, A. (2019). *Social problems: community, policy and social action* (6th ed.). SAGE Publications.
- Liba, P., & Labi, N. (2018). Hariduslike erivajadustega laste toetamine: muudatused põhikooli ja gümnaasiumiseaduses. *Sotsiaaltöö*, 3, 38–43.
- Linno, M., Soo, K., & Strömpl. (2011). *Juhtmaterjal perevägivalda vähendamiseks ja ennetamiseks*. https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/perevagivalda_juhis_kovidele_veebi.pdf
- Neare, V. (2022). *Erivajadustega lapsed lasteaia ja koolis. Nende arengu ja õppimise toetamine*. Atlex
- Nugin, K., & Õun, T. (2017). *Õppe-ja kasvatustegevus lasteaia*. Atlex.
- OECD. (2017). *Pisa 2015 Results (Volume III): Students' well-being*. <https://www.oecd.org/education/pisa-2015-results-volume-iii-9789264273856-en.htm>
- PAIde Lasteaia arengukava 2020–2022 kinnitamine. (2020). *Riigi Teataja IV*, 17.06.2020, 7. Lisa. <https://www.riigiteataja.ee/akt/417062020007>
- Paide Sookure Lasteaia arengukava 2020–2023 kinnitamine. (2020). *Riigi Teataja IV*, 26.03.2020, 1. Lisa. <https://www.riigiteataja.ee/akt/426032020001>

- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. (2010). *Riigi Teataja I*, 41, 240; *Riigi Teataja I*, 16.04.2021, 7. <https://www.riigiteataja.ee/akt/116042021007>
- Riigikontroll. (2020). *Hariduse tugiteenuste kättesaadavus. Kas lapsed saavad hariduse omandamisel lasteaias ja koolis vajalikke tugiteenuseid?* <https://www.riigikontroll.ee/DesktopModules/DigiDetail/FileDownloader.aspx?AuditId=2516&FileId=14726>
- Räis, M. L., Kallaste, E., & Sandre, S.-L. (2016). *Haridusliku erivajadusega õpilaste kaasava hariduskorralduse ja sellega seotud meetmete tõhusus*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar. <https://centar.ee/uus/wp-content/uploads/2017/01/Pohiraport-final.pdf>
- Salla, J., & Raudsepp, T. (2019). Pervägivalda tunnistanud laps kui abivajav laps. *Sotsiaaltöö*, 3, 71–75.
- Sihtasutus Kutsekoda. (2018a). *Kutsestandardid: Eripedagoog, tase 7*. <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10683307>
- Sihtasutus Kutsekoda. (2018b). *Kutsestandardid: Sotsiaalpedagoog, tase 7*. <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10685786>
- Sihtasutus Kutsekoda. (2019). *Kutsestandardid: Logopeed, tase 8*. <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10750237>
- Sotsiaalministeerium. (2013). *Laste ja perede arengukava 2012–2020*. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/lpa_2012-2020_taiendatud_2013.pdf
- Sotsiaalministeerium. (2014). *Tugiisikuteenus lapsele*. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Sotsiaalhoolekanne/Muud_toetused_ja_teenused/sotsiaalministeerium_tugiisikuteenus_lapsele.pdf
- Sotsiaalministeerium. (2015). *Integreeritud teenused laste vaimse tervise toetamiseks: ennetus, varajane märkamine ja õigeaegne abi. Kontseptsioon*. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/Lapse_oigused_ja_headolu/int_teenuste_kontseptsioon_laste_vaimse_tervise_toetamiseks_valmis_logodega.pdf
- Statistikaamet. (s. a.). *Sotsiaalne tõrjutus ja vaesus*. <https://www.stat.ee/et/avastatistikat/valdkonnad/heaolu/sotsiaalne-torjutus-ja-vaesus>

- Streimann, S., & Vilms, T. (2021). *Vaimse tervise probleemide ennetus koolis. Harjumaa koolide tugispetsialistide rühmaintervjuude kokkuvõte*. Terve Eesti Sihtasutus. https://www.hol.ee/docs/hol%20vaimne%20tervis_1.pdf
- Storø, J. (2012). The difficult connection between theory and practice in social pedagogy. *The International Journal of Social Pedagogy*, 1(1), 17–29. <https://doi.org/10.14324/111.444.ijsp.2012.v1.1.003>
- Storø, J. (2013). *Practical social pedagogy. Theories, values and tools for working with children and young people*. The Policy Press.
- Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond. (2014). *Vaimne Tervis – Väärtus meie kõigi jaoks. Infokogumik laste vaimse tervise häiretest*. https://www.tai.ee/sites/default/files/2021-03/140265728322_Vaimne_tervis_vaartus_meie_jaoks.pdf
- Trbojevik, S., Dimitrijoska, S., & Illievski, V. (2019). The Need of Professional Social Work in Overcoming Social Problems and Social Exclusion of Children in the Process of Education. *European Journal of Social Sciences*, 2(1), 63–71. <https://doi.org/10.26417/ejss-2019.v2i1-57>
- Trumm, A. (2010). Kuidas vaesust mõista, määratleda ja mõõta? D. Kutsar (toim), *Vaesus Eestis. Poverty in Estonia*. (lk 6–36). Statistikaamet.
- United Nations Children’s Fund. (2014). *Hidden in plain sight: A statistical analysis of violence against children*. UNICEF. <https://data.unicef.org/resources/hidden-in-plain-sight-a-statistical-analysis-of-violence-against-children/>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/36419/>

Lisa 1. Intervjuu kava koostamine

Intervjuu andja ametinimetus. (õpetaja, tugispetsialist)	Autori koostatud
Millises koolieelses lasteasutuses Te töötate? (Paide Sookure lasteaed, PAIde lasteaed)	Autori koostatud
Miks on varajane märkamine ja sekkumine oluline?	Neare, 2022, lk 45–46; Kivi & Sarapuu, 2005, lk 97
Kes ja kuidas selgitab välja Teie lasteaia tuge vajavad lapsed?	Nugin & Õun, 2017, lk 51; Neare, 2022, lk 88
Millised tugiteenuse võimalused on hetkel Paide Sookure /PAIde lasteaia tagatud?	Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999, § 14
Kuidas Te defineerite sotsiaalseid probleeme?	Leon-Guerrero, 2019, lk 51
Kui palju on probleemseid lapsi lasteaia rühmas/rühmades?	Autori koostatud
Missuguste sotsiaalsete probleemidega olete kokku puutunud ja kuidas neid lahendanud? Palun kirjeldage.	Banovcinova <i>et al.</i> , 2014, lk 148; Brand <i>et al.</i> , 2019, lk 264; Linno <i>et al.</i> , 2011, lk 4
Milline on Teie arvates sotsiaalpedagoogi roll koolieelses lasteasutuses?	Sihtasutus Kutsekoda, 2018b, lk 1–2; Ezechil, 2015, lk 16–17; Leino, 2021, lk 3–4
Millised on Teie lasteaia praegused võimalused laste sotsiaalseid probleeme lahendada?	Neare, 2022, lk 8, 91
Milline on koostöö koduga laste sotsiaalsete probleemide lahendamisel? Palun kirjeldage.	Autori koostatud
Kui oluliseks peate sotsiaalpedagoogi ametikohta koolieelses lasteasutuses? Palun põhjendage.	Autori koostatud

Lisa 2. Intervjuu kava õpetajatele ja tugispetsialistidele

Intervjuu küsimused

Lugupeetud vastaja,

Olen Tartu Ülikooli Pärnu kolledži sotsiaaltöö- ja rehabilitatsiooni korralduse kolmanda kursuse üliõpilane Senni Vechterstein. Kirjutan oma lõputööd teemal „Sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkus koolieelses lasteasutuses Paide linna lasteaedade näitel“. Seoses sellega palun Teie abi, et viia läbi intervjuu ja vastata minu poolt koostatud küsimustele. Intervjuu salvestatakse ja ajaliselt kestab ~ 45 minutit.

Minu lõputöö eesmärgiks on analüüsida sotsiaalpedagoogi ametikoha loomise vajadusi ja võimalusi sotsiaalsete probleemide ennetamiseks ja lahendamiseks Paide linna koolieelsetes lasteasutustes ning tulemustest lähtudes teha asjaosalistele ettepanekuid.

I. ÜLDANDMED

1. Intervjuu andja ametinimetus. (õpetaja, tugispetsialist)
2. Millises koolieelses lasteasutuses Te töötate? (Paide Sookure lasteaed, PAIde lasteaed)

II. VARAJANE MÄRKAMINE

3. Miks on varajane märkamine ja sekkumine oluline?
4. Kes ja kuidas selgitab välja Teie lasteaia tuge vajavad lapsed?
5. Millised tugiteenuse võimalused on hetkel Paide Sookure /PAIde lasteaia tagatud?

III. SOTSIAALSED PROBLEEMID

6. Kuidas Te defineerite sotsiaalseid probleeme?
7. Kui palju on probleemseid lapsi lasteaia rühmas/rühmades?
8. Missuguste sotsiaalsete probleemidega olete kokku puutunud ja kuidas neid lahendanud? Palun kirjeldage.

9. Millised on Teie lasteaias praegused võimalused laste sotsiaalseid probleeme lahendada?

10. Milline on koostöö koduga laste sotsiaalsete probleemide lahendamisel? Palun kirjeldage.

11. Milline on Teie arvates sotsiaalpedagoogi roll koolieelses lasteasutuses?

12. Kui oluliseks peate sotsiaalpedagoogi ametikohta koolieelses lasteasutuses? Palun põhjendage.

Lisa 3. Intervjuu kava Haridusministeeriumi alushariduse peaekspertidele

Intervjuu küsimused

Lugupeetud alushariduse peaekspert,

Olen Tartu Ülikooli Pärnu kolledži sotsiaaltöö- ja rehabilitatsiooni korralduse kolmanda kursuse üliõpilane Senni Vechterstein. Kirjutan oma lõputööd teemal “Sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkus koolieelses lasteasutuses Paide linna lasteaedade näitel”. Seoses sellega palun Teie abi, et viia läbi intervjuu ja vastata minu poolt koostatud küsimustele. Intervjuu salvestatakse ja ajaliselt kestab ~ 30 minutit.

Minu lõputöö eesmärgiks on analüüsida sotsiaalpedagoogi ametikoha loomise vajadusi ja võimalusi sotsiaalsete probleemide ennetamiseks ja lahendamiseks Paide linna koolieelsetes lasteasutustes ning tulemustest lähtudes teha asjaosalistele ettepanekuid.

1. Millised on peamised laste ja perede sotsiaalsed probleemid koolieelsetes lasteasutustes?
2. Milline on Teie arvates sotsiaalpedagoogi roll koolieelsetes lasteasutustes?
3. Kui vajalikuks peate sotsiaalpedagoogi ametikohta koolieelses lasteasutuses? Palun põhjendage.
4. Millised arengud või väljakutsed on Eestis sotsiaalpedagoogide rakendamisel koolieelsetes lasteasutustes?

Lisa 4. Intervjuu kava Paide Sookure lasteaia direktorile

Intervjuu küsimused

Lugupeetud Paide Sookure lasteaia direktor,

Olen Tartu Ülikooli Pärnu kolledži sotsiaaltöö- ja rehabilitatsiooni korralduse kolmanda kursuse üliõpilane Senni Vechterstein. Kirjutan oma lõputööd teemal “Sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkus koolieelses lasteasutuses Paide linna lasteaedade näitel”. Seoses sellega palun Teie abi, et viia läbi intervjuu ja vastata minu poolt koostatud küsimustele. Intervjuu salvestatakse ja ajaliselt kestab ~ 30 minutit.

Minu lõputöö eesmärgiks on analüüsida sotsiaalpedagoogi ametikoha loomise vajadusi ja võimalusi sotsiaalsete probleemide ennetamiseks ja lahendamiseks Paide linna koolieelsetes lasteasutustes ning tulemustest lähtudes teha asjaosalistele ettepanekuid.

1. Millised on peamised laste ja perede sotsiaalsed probleemid koolieelsetes lasteasutustes?
2. Millised tugiteenuse võimalused on hetkel Paide Sookure koolieelses lasteasutuses tagatud?
3. Milline on Teie arvates sotsiaalpedagoogi roll koolieelsetes lasteasutustes?
4. Kui vajalikuks peate sotsiaalpedagoogi ametikohta koolieelses lasteasutuses? Miks?
5. Millised on olnud peamised põhjused/takistused, et ei ole loodud sotsiaalpedagoogi ametikohta Paide Sookure lasteaeda?

SUMMARY

THE NECESSITY FOR A SOCIAL PEDAGOGUE POSITION IN A PRESCHOOL CHILD CARE INSTITUTION ON THE EXAMPLE OF PAIDE PRESCHOOLS

Senni Vechterstein

In the development of a child their first support is family. Socialization is a lifelong process of acquiring values, norms, and behavioural skills. According to previous studies, it has been found that children increasingly lack of skills how to behave in different situations (Körgeaar, 2020, lk 25–26). Also, primary school students increasingly need support in developing social skills and building communication skills (Streimann and Vilms, 2021, lk 10–13). According to the report of the National Audit Office (2020, lk 22) it turns out that one-third of preschools do not receive educational support services, which causes a greater need for support in school. Therefore, the problem of this research is that children’s social problems occur in early age and preschool child care institutions lack of sufficient social support network in order to solve these problems.

The aim of the given research paper was to analyse the necessity for creating a social pedagogue position and opportunities to prevent and solve social problems in preschool child care institutions of Paide and make suggestions to those concerned in the light of the results. In order to achieve the research aim, answers were searched for two questions:

- What kind of social problems are faced in preschool child care institutions?
- How would the involvement of a social pedagogue help solve children’s and families’ social problems?

The research paper consists of two chapters- theoretical and empirical part. In the theoretical part, the importance of early detection and intervention, social problems of children and families were pointed out. Finally, the work organization of a preschool institution and the tasks of the support team were described and an overview of the work

of a social pedagogue was given. In the empirical part, a brief overview of both preschools of Paide was first provided. Next, the research method and the sample were described. Finally, the results of the study were presented, followed by an analysis.

A qualitative research method was used in the study. Semi-structured interviews were conducted to collect data. A purposive sample was used in the study, where the interviewer chose the interviewees. Interviews were conducted with four teachers of Paide Sookure and PAI preschools and four support specialists. In addition, the opinions of two experts were involved. One of the experts was the chief expert or preschool education of the Ministry of Education and the other expert was the headteacher of Paide Sookure Preschool.

First of all, all the respondents pointed out that early detection is important because that makes receiving the necessary help and support faster for a child. It was found that primary problems are first detected by a preschool teacher in both preschools. Also, by a healthcare worker, subject teachers, and support specialists.

In Paide Sookure Preschool, a special education teacher and a play therapist were employed during the survey. Two special education teachers, a play therapist, and a speech development specialist worked in PAide Preschool. The positions of a psychologist and a speech therapist were vacant. Cooperation between different parties was considered important, but it became clear that there was a lack of information exchange and more effective cooperation due to the lack of support specialists.

The study found that there are at least 3-4 children in each playschool group who need support. It was found that social problems usually start at home. In both preschool institutions, teachers had encountered a number of social problems. The social problems highlighted the poor economic situation, domestic violence, parents leave/growing up with one parent, and neglecting a child. It turned out that efforts have been made to solve social problems on their own because no specialist has been employed to deal with these problems. Cooperation with homes was assessed differently because attitudes differ when problems arise. Some parents are happy to cooperate, but there are also parents who deny the existence of problems.

Respondents were asked how big they find the necessity to hold a social pedagogue position in a preschool child care institution. It was found that a social pedagogue should be employed to prevent and alleviate social problems. First of all, the position of a social pedagogue should be created so that the problems would reach all parties, i.e. the authorities outside the school-based childcare institution. There would be a need for a specialist in charge of a specific area. Secondly, a social pedagogue would be the connection between all parties. It would also provide support and assistance to teachers, parents, and other support specialists. Current developments regarding the implementation of Estonian social pedagogues in preschool institutions have been the better availability of social pedagogue support services and the application of social pedagogue competencies in a preschool institution.

Based on the results of the study, it can be said that the number of children in need of support in a preschool group is big. As the number of these children is gradually increasing and the workload of support specialists is rising, the author of the research paper makes two suggestions to the education department of Paide Town Government:

- To add the necessary resources to the budget in order to create a position for a social pedagogue.
- Create a social pedagogue position in a local government unit or in a preschool child care institution itself.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Senni Vechterstein,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkus koolieelses lasteasutuses Paide lasteaedade näitel“, mille juhendaja on Anne Rähn, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Senni Vechterstein

19.05.2022